

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

Tractatvs X. De matrimonio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

est exorcismis, alias mortale, quia cum Dæmone, Christi & humani generis hoste nullum societatis cuiuscunq; colloquium aut commercium institui licitum est, sed tantum, vt hostem eum persequi per modum imperij, coactionis, expulsi-
onis, neq; ad varia curiosa edicenda Diabolum adiurare oportet, sed ea, quæ ad rem pertinent videlicet de numero, nomine obsidentium, de tempore quamdiu, & de causa, quibus autem factis verbis aut signis viderit Exorcista Dæmonem magis vrgeri, ijs magis ac crebrius instet, si autem viderit obsessum aliqua parte corporis commo-
ueri, pungi, vel tumorem apparere, ibi crucis signum & aquam benedictam, quæ semper in promptu esse debet, adhibere non intermittat.

TRACTATVS X.

De Matrimonij Sacramento.

Pars prima de sponsalibus.

C A P. I.

De Constitutione sponsaliorum.

Sponsalia à spondendo dicta sunt teste Vlpiano, quia moris erat veteribus Romanis vt puellam is sub cuius cura & potestate erat, spondere alteri vxorem dare; quare ille sponsor, hæc sponsa

fa

sa appellata fuit, & is cui desponsatio facta, sponsus. Sunt autem sponsalia alia de praesente, quae non differunt à matrimonio rato, & nondum consummato: Alia de futuro, quae definiuntur. Promissio mutua futurarum nuptiarum, quae posterior acceptio magis propria est, ideoque sponzorum nomine fermè in iure utroque; ij intelliguntur, qui matrimonium non contraxerunt, sed promiserunt. In dubio tamen in favorabilibus nomine sponsae etiam intelligitur vxor, non autem in materia odiosa. Quod si in aliqua dispositione iuris fiat mentio mariti & vxoris, intelligi debet de ijs, qui iam matrimonium contraxerunt. In materia tamen fauorabili nomine mariti & vxoris intelliguntur etiam sponsi de praesenti ante matrimonij consummationem, non item in materia odiosa, nisi ex adiunctis aliud colligi debeat.

- ² Sponsalia non debent numerari inter simplices promissiones, sed inter contractus, qui utroque obligationem pariunt, ut patet ex definitione. Hinc si Titius animo contrahendi sponsalia promittat nuptias Caiæ, hæc autem promissionem acceptet, sed sine proposito repromittendi, nec Titius nec Caiæ ad nuptias obligantur in conscientiae foro. Quod Caiæ obligationem non contrahat clarum est, quia actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. Caiæ autem, ut dixi, non voluit se obligare Titio sed tamen Titium promittentem sibi obligatum habere. Neque etiã Titius obligatur, quia verba contrahentium accipienda sunt secundum naturam
- con-

contractus. Sponsaliorum autem contractus re-
 spectivus est & reciprocus sicut ex eius definitio-
 ne constat, ideo sponsionem continet non simplicem
 sed virtute conditionatam : promissio si tamen
 promiseris : Quare dicere solent DD. Quod
 sponsaliorum contractus claudicare non potest
 sed videlicet ex vna tantum parte contrahentium ob-
 ligare. Dixi autem in Corollario, si Titius pro-
 mittat animo contrahendi sponsalia; si vero ab-
 soluta & gratuita promissione se obliget Cajæ,
 adducendam ipsam, si aliquando voluerit, hanc-
 que promissionem Cajæ acceptet nihil vicissim
 promittens, solus Titius obligatus erit, sicut si quis
 alteri promittat, equum tanto precio venditurum,
 quandoque intra annum ipsi emere libuerit,
 non erit quidem pactio reciprocae venditionis &
 emptionis, sed simpliciter & absolute in consci-
 entia foro promittentem, ut datam fidem seruet,
 obligat. NB. Si quis promittat puellæ se aliam
 non ducturam nisi ipsam, non est hæc obligatio
 sponsaliorum, oritur tamen hæc obligatio condi-
 tionalis, ut vel hanc ducat vel nullam sicut, si quis
 promittat, se non alienaturum fundum extra fa-
 miliam.

Sponsaliorum contractus, quamvis priuatiuè
 & sine testibus peractus sit sub peccato mortali
 obligat promittentem, in ordine tamè ad forum
 externum requiritur probatio per testes aut in
 defectum plenæ probationis iuramentum si de-
 beratur, ut dixi lib. 4. Tract. 3. c. 5. probatur asser-
 tio. Nam omnis obligatio descendens ex reciproco
 contractu, iustitiæ est, ideoque sub mortali culpa
 ob-

obligans, si materia grauis sit tantæq; obligationis capax vt in proposito.

- 4 Judex Ecclesiasticus à sponsalibus absq; causâ iusta recedere volentem, post Canonicam monitionem etiam censuris ad nuptias compellere debet iuxta illud. *Puella prius monenda, postea cogenda est*: Ratio, quia solus Papa tanquam supremus spiritualis princeps per plenitudinē potestatis ex graui causa dispensare potest in sponsalibus non item Episcopus: cum talis dispensatio cedat in præiudicium tertiæ personæ, quapropter ad Episcopum tanquam iudicem ordinarium in huiusmodi causa matrimoniali pertinet, parti postulanti ius dicere, & consequenter alterum sententiæ parere pertinaciter renitentem spiritualibus pœnis seu censuris compellere, quæ licet maximè locum habeant cum sponsalia iurata sunt, vel sponsa sub specie matrimonij corrupta, tamen etiam sine his compelli debet ad pactum sponsaliorum seruandum, dummodo ordinarius hac ratione spontaneum nuptiarum consensum se impetraturum speret; sin minus satius minus malum violatæ promissionis permittere, vt maius malum coacti matrimonij vitetur, atq; censuris superfedere vbi nulla spes correctionis & fructus affulget. Quomodo intelligi & conciliari potest cap. requirit de sponsalibus vbi dicitur: *Cum libera esse debeant matrimonia, monenda est potius puella, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.* Etiam id obseruandum in sponsalibus iuratis. NB. Imò addunt Sanchez: Si ordinarius post latâ in hoc casu excommunicationē. NB.

deat sponsum pertinacem manere, quod denique eum absolueri debeat, quamvis non petentur.

Posteriora sponsalia contra priorem fidem instrumenti jurata valorem nullum habent, quia instrumentum non est vinculum iniquitatis, sponsalia autem posterius inita iniquam promissionem continent. Ergo ^{non} firman- tur iuramento, idemque contrariendum et si posteriora sponsalia copulam an- tiam habeant, excipe, si Conc. Tridentinum in illo loco non sit receptum, nam secundum jus antiquum si quis sponsam carnaliter cognoscat, ceterum id agere affectu non fornicario, sed maritali etoque matrimonium clam consummare velle. Porro, si priora sponsalia clam, posteriora autem a Parocho & testibus celebrata fuerunt et si se loquendo prioribus standum sit, per accidens tamen, si sponsus intelligat sibi & priori sponsæ omni probatione destitutis etiam oblato iuramento, fidem in consistorio habendum non esse, sed censuris compellendum ad posteriorem sui infamatione &c. Tali casu prior sponsalia nonabiliter contenta esse, & suo iure cedere debebit. Denique si ex violatione priorum sponsalium exiguum incommodum futurum sit, ut si iam clam celebrata sunt, contra verò grave iniuriam damnum timeatur, secundæ sponsæ quæ priorum sponsaliorum ignara in copulam cõsentit spe matrimonij præferim, si etiam prolem cõcipit. Nam tali casu deceptor ex iustitia obligatus est damnum mulieris auertere, quod alia ratione non potest, quam ducendo illam & cū hæc

Ffff ob-

obligatio grauior sit, alterius rationis, quam obligatio priorum sponsaliorum preferenda sunt posteriora sponsalia propter regulam. Si duo vincula disparis potentiae impossibilia contrahuntur fortius repellit minus forte. Quamobrem ad iudicem pertinebit, cognito periculo grauis damni interdum compellere deceptorem ad secundam ducendam. Cum autem iudex per sententiam non possit priorem iure suo priuare, sed declarare solum, ius eius in tali casu per naturalem aequitatem cessare consequens est, si talis causa manifesta sit, deceptorem id ipsum exequi posse in conscientiae foro etiam ante iudicis sententiam declaratoriam.

Illud verò certum est, quod sponsalia de praesente seu matrimonium ratum, quamuis iniuste contractum sit, derogat prioribus sponsalibus de futuro, ratio, quia contractus matrimonij fortioris vinculi est, quippe corporis traditionem continens, quae in sponsalibus non est. Et enim si quis hodie vni equum vendidit, sed non tradidit, cras alteri non tantum vendidit, sed etiam tradidit, quamuis iniuste, rata est posterior venditio. tribuitque possessori dominium, ita similiter si post sponsalia cum vna contrahatur matrimonium cum altera, posterior contractus, quamuis iniquus, tamen validus est, quo per traditionem, quasi dominium corporis coniugi acquiritur, vt proinde regula, *Qui prior est tempore potior est iure*, intelligi debeat inter eos, qui simili iure seu titulo nituntur, vt prior tempore posteriori praferatur.

For.

Fornicatio sponsæ cum altero viro solutio ad. 6
 crimine non continet iuxta l. inter : vbi
 dicitur, adulterium propriè in nupta commit-
 tum, cum sit alieni tori violatio, vnde proles ex
 tali sponsa nata non spuria, sed naturalis cenferi
 debet. Imò neque talis fornicatio fortassè mor-
 talis malitiam sub genere iniustitiæ, sed solum
 sub genere luxuriæ continet, quia iniuria licet a-
 qua sit, non tamen tam grauis videri alicui pot-
 est, præsertim si sponsus cum altera fornicetur,
 ad mortale crimen aduersus iustitiam pertin-
 et, secus est, si fornicatio in publicam notitiam
 ventura, aut periculum sit prolis generandæ,
 tum de decore & contristatione sponsæ, quæ for-
 tasse idcirco à sponsalibus resiliere cogitur. Quod
 si fornicatio occulta sit, potest talis circumstan-
 tia recitari propter auctoritatem D. D. & et-
 iam ideò, quia vt dixi iniuria grauis non

Contractus sponsaliorum magnam animi li- 7
 bertatem requirit ratio, quia sponsalia sunt via
 præparatio ad matrimonium, ideo sicut iura
 matrimonij libertatem requirunt (cum a-
 liqui infelices exitus sequi soleant) ita & spon-
 salia.

Pœna adiecta ei, qui à sponsalibus recesserit, 8
 non tenenda non est, si sponsus iustam causam resi-
 lendi habeat, secus esse videtur si sine iusta cau-
 sa recesserit, ratio. Nam ratio, cur pœna spon-
 saliorum contractui adiecta, irrita cenferi de-
 bet, tum Ciuili, tum Canonico iure hæc af-
 firmari solet, ne matrimonij libertas impediã-
 tur.

tur, si aliquis nullam justam causam resiliendi habeat, immortaliter peccaturus sit, si resiliat, tunc minimè censendus est libertatem matrimonij contrahendi retinere, quam leges Christianorum tueri debeant. Ergo hodierno jure non obstat libertati matrimonij, si pœna conventionali compellatur, cum etiam grauioribus pœnis ac censuris Ecclesiasticis compelli possit, vt supra dictum. Adde quod ad maiorem firmitatem etiam arrhæ interuenire possint, vt resiliens sine causa etiam duplicatas restituere cogatur, si verò iusta à nuptijs causa resiliendi subsit, sufficiat reddere arrhas, arrhæ autem habent rationem pœnæ in eo qui sine causa resilit, quod si quis iuste resiliat, tunc adjectio pœnæ irrita censenda est.

9. Pactum lucratiuum sponso de altero contrahente adjectum, si in ipso matrimonium contraxerit, tanquam iure invalidum rescindi potest sicuti habetur l. stipulatio. §. si tibi de verborum obliga : *Si tibi nupsero, decem dare spondes?* Causa cognita denegandam actionem puto. Quia non vt par est, mutuo spontaneo amore sed ex libidine, ac turpe quæstu, matrimonia tali modo comparari censentur : quare promissio tanquam contra bonos mores rescinduntur. Vallet tamen talis promissio, si nomine dotis promissum videatur. Deinde irrita tamen est promissio, si fiat ab ipso contrahente, secus si ab alio quocunque, vt si Caius Titio promittat, vel leget 100. si cum Sempronio contraxerit talis enim non turpis quæstus, sed liberalis donatio sub conditione censetur, per quam neque libertas,

es, matrimonij auferetur, cum non agatur de
pena damni, cuius metu aliquis ad contrahen-
dum contra voluntatem induci posset, sed solum
de non acquirendo lucro per quod aliquis ad ma-
trimonium allicitur.

Qui simulato animo matrimonium promisit, I
se loquendo non obligatur ad nuptias, quia
promissioni defuit consensus, debet tamen puel-
la decepta, si damnum passa fuit, secundum ju-
sticiam aequalitatem facere compensationem, vel
pecuniam, vel ducendo eam in matrimoni-
um, deposita simulatione, si persona grauem in-
firmam passura sit, quae alio modo aboleri non
possit.

Qui ficta promissione puellam in copulam in- I I
trahit, debet illam ducere, quia mulier copiam
corporis faciendo instituit contractum inno-
centum, Do tibi corpus meum ea lege, vt post-
ea cum matrimonio contrahas, quare si mu-
lier ex sua parte promissum impleat, alter acce-
dere non potest, nisi ex naturali aequitate & iu-
sticia contrahendo obligationem implendi, et-
iam si id ipsum cuius causa altera pars impleuerat,
nam ob rem deceptor in omni foro ad id com-
pellitur. Limitant autem DD. nisi tales pro-
mittentis vel promissionis circumstantiae sint, vt
mulier deceptionem aduertere debeat. Alio-
quin si mulier non habeat occasionem suspi-
candae deceptionis, sola status seu conditionis di-
fferentia deceptorem non liberat a matrimonio:
Nam si talis promississet ex animo puel-
lae inferioris conditionis deberet ei fidem serua-

re per se loquendo: Ergo etiam tenetur, quamuis fictè promiserit, si conditionem copulæ carnalis acceptavit, id enim facere non potuit: nisi contrahendo obligationem, vicissim implendi id, cuius causa mulier promissum suum implevit. Et si enim talis apud animum suum protestatur, nolle se sponsionem facere, tamen externa illa spontanea acceptatio copulæ tali & non alia conditione oblata, est contraria prostitutioni, eamque morali æquitatis ratione elidit. Alioquin in quovis oneroso contractu libera decipiendi facultas daretur, ut si quis bona fide permutaverit vaccam pro decem ouibus posteaquam vaccam tali conditione datam accepit, & absumpsit, nolit deinde dare oves (quia non ex animo promiserit) sed aliam damni compensationem facere, profectò is neque in externo neque interno conscientiæ foro audiri debet, quando vaccam tali & non alia conditione datam, liberè & absumpsit, ideoque alteri semper damnum iniustum infert, nisi ei det id ipsum cuius causa promissum suum impleverat.

Notant tamen Less. Vasqu. si fœtus matrimonij promissor deprehendat mulierem virginem non esse, quæ virgo videbatur non obligari ad nuptias aut ullam aliam compensationem faciendam per se loquendo: si tamen sciebat, puellam corruptam esse, & nihilominus fictè matrimonium promisit sub conditione copulæ, *tenetur illam ducere.*

12 Liberi à parentibus neque ad contrahendum cogi,

ogi, neque à contrahendo impediri possunt. Est
 communis sumpta ex c. sufficiat 27. q. 1. *Qui liberum
 habet arbitrium in electione propositi, sequi parentum non
 cogitur voluntatem.*

Leges civiles contrarium docentes à iure ca-^{1 2}
 nonico correctæ sunt, vnde etiam colligitur,
 quod irrita sit desponsatio, quam pater facit no-
 mine filij puberis aut impuberis absque libero
 eius consensu expresso vel tacito, quod pater fili-
 um impuberem matrimonio tradere possit, & fi-
 lius adæpta pubertate implere debeat, vt dicitur
 c. 8. §. potest desponsare impuberem id intelli-
 gitur ita, vt necesse sit filium post ætatis puberta-
 tem consensu suo illud ratificare.

Si pater pro filio præsentem, & non contradi-³
 centem, spondeat, censetur is consentire, in foro
 tamen conscientie non attenditur hæc præsum-
 ptio, si puella dicat, sibi non fuisse animum con-
 sentiendi, sed ob reuerentiam, V. C. non fuisse au-
 tem contradicere. At in foro externo probatio-
 nibus aut saltem coniecturis puella ostendere
 debet, se consensum liberum non præstitisse, a-
 lioquin cogetur matrimonium contrahere, ipsaq;
 iuxta iudicis sententiam obtemperare debet,
 cauendum tamen, ne ex matrimonio coacto in-
 felices exitus sequantur.

Quod ad tutorem attinet pro puella præsentem
 non contradicentem spondente, arbitror etiam
 locum habere si talis persona sit, quæ in com-
 modum & fauorem puellæ spondere videatur, vt
 ipsa contradicere nolle apertè exprimere de-
 beret iuxta ea, quæ dixi lib. 1. Tract. 2. c. 3. n. 3.

Ffff 4 Liberi

14 Liberi peccant, si parentibus inscijs & non cōsultis matrimonium spondeant, quia parentum cura & potestas postulat, vt sine eorum consilio nihil statuatur in re tanti momenti, non obligantur tamen ad iussum seu consilium parentum, si parentes filios ab omni matrimonio avocare vel impedire conentur cum periculo incontinentiæ, aut ad certum matrimonium cogere velint, tunc sequendi non sunt, nisi in casu speciali, 2. cap. ad graues inimicias tollendas, dummodo matrimonium honestum sit, & filius velit matrimonium amplecti. Quod si filij inuitis parentibus contraxerint, nihilominus obligantur ad seruandam fidem, & parentes, quia obligatio grauis, si velint impedire, peccant mortaliter. Excipe nisi ex tali matrimonio scandala essent oritura & dedecus familiæ. Idque etiam locum habet post contracta sponsalia, quia promissio non obligat, quæ versatur circa rem illatam, videlicet matrimonium cum scandalo & peccato contrahendum, quare locum habet iuris regula 69. in 6. *In malis promissis fidem non expedit seruari.*

15 Filia inconsultis aut inuitis parentibus nubens ex hæreditari non potest spectato communi Cæsare iure, cum non sit vna ex causis 14. sed limitatur primò nisi parentibus volentibus & non differentibus vsque ad annum ætatis 25. filiæ maritum dare & dotem secundum vires substantiæ, illa non consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit: Secundò nisi absque parentum consensu mancipium nubat. Deinde per consuetudinem vel statutum filia inconsultis parentibus

nu-

nubens ~~et~~ hæreditari potest idque in commissi
 crimini pœnam: ratio est, quòd delicta, quæ in
 contrahendo matrimonio committi solent etiã
 ad secularem magistratum pertineat, prohibere
 & punire. Contrariam sententiam amplexus est
 Sanchez propterea quòd talis pœna liberta-
 ti matrimonij repugnare videatur sed responde-
 tur: Talem libertatem, quæ ad peccatum tendit à
 sacris canonibus minimè defendi.

Canonico iure tã mas tam fœmina ante exple-¹⁶
 tum ætatis septennium ad spõsalia inhabilis cen-
 setur, causa est, quia ea ferme ætate rationis ac
 liberi arbitrij vsum consequuntur, vt voluntari-
 am in se obligationem suscipere possint; Qua-
 propter si certis indicijs ostendatur defectum æ-
 tatis malitia & præcoci ingenio suppleri, valida
 sponsalia censentur, quæ post legitimam septen-
 nij ætatem celebrata fuerunt, si sufficientem ra-
 tionis discretionem tunc abfuisse ostendi possit
 ratio est: quia cum de veritate constat, præsum-
 ptio, quæ ex ætate secundum iuris præsumptio-
 nem sumitur meritò cedere debet; sponsalia ta-
 men irrita propter defectum ætatis superuenien-
 te rationis discretionem per ratificationem expres-
 sam, vel tacitam conualescunt.

Sponsalia ab vno vel vtroque impubere con-⁷
 tracta partim rata sunt, partim non rata, sed su-
 spensa. Rata sunt, quia & impedimentum pu-
 blicæ honestatis induunt, & durante minore illa
 ætate à sponsalibus resilire non possunt: suspen-
 sa autem sunt, quia quamprimum impubes an-
 nos pubertatis affecutus fuit, datur ei optio

Ffff s vel

vel resiliendi, vel sponsalia ratificandi, seu expressè seu tacitè; Pubes autem, qui cum impubere contraxit, neque ante, neque post hominis pubertatem resilire potest, nisi alter pubes factus dissolutioni consentiat. Excipe tamen, nisi ante legitimam ætatem si carnaliter cognouerint, tunc enim spectato iure antiquo matrimonium consummari censetur iure autem nouo sponsalia, siquidem canonico iure pubes censetur, qui generare potest, etsi annorum numerum nondum impleuerit. Præterea si impubes pubertati propinquus sponsalia iuramento confirmauit, resilire non potest adepta pubertate.

18 Matrimonium clandestinè contractum post Conc. Trident. videtur vim habere sponsaliorum de futuro, cum ad horum valorem nulla testium solemnitas requiratur.

C A P. II.

De dissolutione Sponsaliorum.

1 Sponsalia mutuo consensu contrahentium dissolui possunt, etiamsi iurata fuerint. Prius probatur, quia omnis res per quas nascitur, per easdem dissoluitur §. ult. tit. de instit. quibus modis tollitur. *Obligaciones que consensu contrahuntur, contraria voluntate dissoluntur.* Excipe contractum matrimonij propter rationem sacramenti. Posterius probatur, quia iuramentū sortitur conditiones actus, cui apponitur; sponsalibus autem sicut & alijs promissionibus hæc tacita conditio in-

cum tale votum Deo gratum non sit quod in hominis iniuriam cedit. Sicut si quis Deo voueat e. quum quem ante promiserat Sempronio non valet votum, quatenus iniuriosum est Sempronio, dissolutis tamen sponsalibus votum DEO seruandum est.

- 7 Nihilominus tutus esse videtur in conscientia, qui à sponsalibus præsertim clam celebratis sincero animo amplectendi statum perfectiorem continentiae resilierit, idq; propter grauium DD. auctoritatem.

Quod si sponsalia palam celebrata, non potest sponsus propria auctoritate resilire, Iudex tamen debet esse contentus si velit ordinem sacrum suscipere.

- 8 Qui post contracta sponsalia in scia vel inuita sponsa religionem ingreditur, vel ordinem sacrum suscipit, obligatus esse videtur ad resarcienda illa damna, quæ ob eam causam passa fuit, V. C. in nuptiarum præparatione.

- 9 Qui voto continentiae obstrictus matrimonium licite, vel illicitè contraxit à petitione debiti abstinere debet: priusquam ab Episcopo, dispensationem impetret, quæ in hoc casu ob periculum incontinentiae facile concedenda est: Quod si vouens dispensationem ante matrimoniū non impetret, alter sponsus intellecto eius voto continentiae resilire potest; cum conditio illa, vt coniunx eius coniugij debitum nunquam perat, grauis videri debet.

- 10 Si sponsus vel sponsa fornicationem committat alter sponsus resilire potest, quia sponsus ^{vel} sponsa

^{si} ea conditione matrimonium promississe cense-
tur, si & alter contra fidem sponsaliorum non ce-
gerit. Nam: alioquin fidem frangenti fides seruan-
da non est. NB. Sponsalia ista solui ex parte
innocentis, videlicet non nocentis, ne ex ini-
quitate sua commodum ferat. Quare sponsus
fornicarius ad nuptias compelli potest, si alter
velit, quia *quod in gratiam alicuius conceditur non est
eius dispendium retorquendum regul. 61. in 6.*

Si sponsa oscula vel similes tactus impudi- I I
cos ab altero viro admittat, possunt sponsalia
rescindi, quia cenletur vivere impudicè, à qua
proinde vix meritò abhorrere incipit, sed non
vice versa, ob sola sponsi oscula, vel tactus im-
pudicos alterius fœminæ, sponsa resilire pot-
est, quia non propterea viro aliqua impudicitiae
infamia apud homines aspergi solet: Excipe nisi
sint tactus frequentes, ut meritò timeri possit,
ne sponsam minus sit amaturus, aut fidem non
seruaturus. Quod si etiam sponsa post sponsalia
viri passa sit, ab altero meritò repudiatur, quia
sponsa notabiliter sit vilior, ut ab ea sponsus
meritò abhorrere incipiat, ne & ipse infamiam
subire debeat, secus si somno oppressa sine omni
culpa, nam exinde sponsa tam magnum dedecus
non contrahit.

Si uterque sponzorum fornicatus fuerit, non I 2
compensatur delictum delicto, quia turpior
cenletur fornicatio sponsæ, quam sponsi, & col-
ligitur ex eo, quod filia luxuriosè vivens ante æ-
tatis annum decimum quintum exhereditari
possit non à matre, quæ in pari turpitudine est,
sed

sed à patre, etsi is impudicè uiuat, quia turpiti-
do vtriusque non censetur æqualis. Neque hic
obstat, quod de adulterijs dicitur paria fornica-
tionis delicta inter coniuges mutua compen-
satione tolli; Nam sponsaliorum solutio facili-
us permittitur videlicet ob quamuis notabi-
lium rerum mutationem, matrimonium non i-
tem.

NB. Si sponsi aut sponsæ fornicatio occul-
ta sit, & sponsalia coram parcho & testibus
contracta, tunc sponsus priuatim debet monere
sponsam adhibitis etiam parentibus, si opus sit,
vt ipsam liberam pronunciet à sponsalibus, &
quidem publicè coram Parcho ratione scan-
dali vitandi suppressa tamen causa dissoluendi.
Quod si sponsa habeat vnum oculatum testem
fornicationis sponsi, quando putat, se nihil ob-
tenturam in iudicio, potest propria autoritate
resilire. Si tamen crimen sponsi ad iudicium
deferatur & semiplenè videlicet per vnum te-
stem probetur, ordinariè non potest iudex
sponsalia dissoluere, quia vnicus testis non suf-
ficit, si agatur de alterius præiudicio, si tamen
sponsa ita comparata sit, vt difficulter à se i-
psa consensum liberum in nuptias impetrare
possit, ideoque infelices exitus ac scandala ti-
meantur ad iudicis officium pertinebit pro dis-
solutione sponsaliorum pronunciare: quia mi-
nus malum, quod est præiudicium aliquod spon-
si non plenè conuicti permitti potest, vt cuitur
maius malum, quod ex coacto matrimonio
timetur.

Si

Si sponsus post sponsalia in longinquam ^{quam} ¹³
 terram abeat ut brevi tempore rediturus non
 censetur, sponsa liberatur obligatione, quia
 sponsus tam longè discedens iuri suo renunciare
 censetur: Excipe, nisi ob iustam causam necessa-
 riam discesserit, nullumque sponsæ inconti-
 nentiæ periculum, aliave matrimonij necessi-
 tas immineat, tunc enim grauis mutatio super-
 venit, ad quam sponsa non censetur se obligare
 voluisse.

Si sponsus ob causam voluntariam iustam dis- ¹⁴
 cessit, biennio expectandus est, si intra prouin-
 ciam, triennio si extra prouinciam moratur.
 Quæ iuris Cæsarei decisio etiam in foro consci-
 entiæ locum habet, hac tamen limitatione,
 quod iudex Ecclesiasticus, si incontinentiæ peri-
 culum sponsæ imminere videat, tempus mode-
 rari possit, eo quod interdum non expediat mu-
 lieri, ut tam diu sponsum expectet, ideoque quia
 Canones ad salutem animæ attendunt, civiles
 verò leges præcipuè ad publicam politicam. Iudex
 Ecclesiasticus illud arbitrari debet.

Si sponsus in alienam terram (non studiorum ¹⁵
 causa) domicilium mutaturus se conferat, sponsa
 sponsalibus liberatur, quia sponsa de futuro virū
 alio commigrantem, vel vagabunda sequi non
 cogitur, cum ad hunc euentum se non obligare
 censetur.

Sponsalia soluuntur si elapsus est terminus tē- ¹⁶
 poris, qui statutus erat ad obligationem finien-
 dam, ita ut nisi intra tale tempus nuptiæ celebren-
 tur, resiliere liceat.

Si

Si

17 Si vnus sponforum paratus fuit nuptias ante elapsum terminum celebrare, alter verò non paratus, tunc contractus sponsaliorum clauditur, & manet obligatio tantum ex parte eius, per quem stetit. Neque refert, tamen si culpa vacet, si terminus finiendæ obligationis seu modum conditionis & non per modum pœnæ adiectus fuit. Regula illa iuris 66. in 6. sumpta ex l. in iure ciuili ff. eod. tit. (*Cum non stat per eum, ad quem pertinet quominus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta esset*) locum habet in libertate promissa in legatis, alijsque institutionibus, quibus fauoris causa ita specialiter constitutum est, ideoque extendi non debet ad contractus.

18 Regula etiã illa 41. in 6. (*imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum*) intelligitur de pœna conuentionali, item de iuris seu facultatis alicuius priuatione, quæ per legem decreta est, nisi aliquid intratiale tempus fiat, V. C. parochus si iusta causa impediatur, quominus ad ordinem presbyterij accedat, parochia non priuatur. Item tempus ad eligendum agendum ex lege definitum, non currit legitimè impedito. Quamobrem si ex verbis appareat nuptiarum tempus in sponsalibus non vt puram conditionem adiectam fuisse, sed in pœnam eius, per quem steterit, vt alter idcirco resilire possit, tum locus non erit dissolutioni, si nulla culpa interuenerit.

10 Notabilis mutatio superueniens iustam dat causam, spōsalia soluendi V. C. si sponsus aut spōsa

la morbum incurabilem V. C. lepram &c. contra-
 hat, vel nasi, oculi amissionem, item grauissima
 actura bonorum, inimicitia graues inter paren-
 tes vtriusque, item si sponsa dotem promissam ad-
 dere non possit. Ratio, quia sponsalibus, quæ sua-
 re natura & Ecclesiæ praxi, magnam animi liber-
 tatem postulant, ea tacita conditio inesse cense-
 tur si res in eodem statu permaneat seu notabilis
 rerum mutatio non incidat. Neque refert, et si
 sponsalia iurata fuerint; nam iuramentum forti-
 tur naturam & conditionem actus, cui adiungi-
 tur.

Tamet si tempore sponsaliorum extiterit cau- 19
 sa, ob quam sponsalia displicerent (V. C. morbi
 contagiosi, æris alieni, infamiæ, violatæ pudicitie,
 sponso magnæ sæuitiæ, crebræ ebrietatis in spō-
 sâ) sed præbabiliter ignorata ab altero sponso, eâ
 cognitâ ius datur sponsalia rescindendi: Cum e-
 tim sponsaliorum tempore defectus non appare-
 at, perinde erat, ac si non esset, cum verò postea
 apparere incipit, perinde est, ac si de nouo existat:
comparia censentur non esse & non apparere, argum.
 in fundi ff. de contract. emptione.

Si sponsus cognitâ causâ à sponsalibus resilien- 20
 sponfam carnaliter cognoscat, censetur renun-
 ciate iuri suo & sponsalia ratificare: quamobrem
 etiam sponsa non nisi sub tali conditione in co-
 nualam consentire censenda est, ideoque non au-
 tendus sponsus si postea resilire velit: licet neque
 coniunx. Si cognito adulterio coniugis suæ, ad eâ
 cedat, diuortium instituere permittitur. Ne-
 cesse tamen est, vt dixi, sponsam scire sibi ius re-
 filien-

Gggg

filien-

siliendi competere: si enim nesciat, non potest ei renunciare aut sponsaliorum valorem ratificare velle, præterquam eo casu, si Sponsus clarè significet, tali animo se ad Sponsam accedere, vt tamen si ius Sponsalia soluendi haberet, tamen ea rata esse vellet.

21 Sponsalia soluuntur, si impedimentum matrimonij dirimens superueniat per superuenientem affinitatem, spirituales cognationem.

22 Si vxor, cum qua Titius contra fidem primorum sponsaliorum contraxit, moriatur, & prior sponsa in proposito suo permaneat, non videtur Titius obligatus ad eam ducendam: cum obligatio semel extincta non reuiscat: Sponsalia autem per matrimonium cum altera contractum soluuntur: quia obligatio fortior superueniens extinguit obligationem præcedentem minus fortem, si obligationes eiusdem rationis & ordinis sint, quod dicitur propter votum simplex religionis ingrediendæ quod per subsequens matrimonium non dissoluitur, sed differtur, quia diuersæ rationis est. Obligatus tamen non est Titius ad compensandum Damnum Cajæ, quod illi intulit violando sponsaliorum fidem, quod interdum alia ratione fieri non poterit, quam eandem in matrimonium ducendo, vt si eam violauerat.

23 Licet spectato iure communi si causa dissoluedi sponsalia manifesta sit, Ordinarij consensus non requiritur, tamen ratione scandali præsertim si sponsalia publica sint, in multis diæcesibus obseruatur, vt neque liceat sponsis à sponsalibus publicè notis recedere, nisi causa prius ad Ordinarium delata,

delata, quam consuetudinem approbat D. Tho-
mas in 4. dist. 27. quæst. 2. art. 1.

PARS ALTERA.

De matrimonio secundum se.

CAP. I.

Quid & quotuplex matrimonium sit.

Matrimonium à præcipuo fine, qui est prolis
generatio nomen accipit: dictum est enim.
quia mulier nubit, ut mater fiat. Definitur verò,
vir & fœminæ coniunctio in diuiduam vitæ so-
cietatem retinens. Sensus est, quod matrimo-
nium sit perpetua & indissolubilis coniunctio, seu
perpetua obligatio viri & mulieris orta ex consensu
verborum, aliisue signis expresso. Eiusdem
obligationis meminit Apost. 1. Cor. 7. *Vxori vir de-*
bitum reddat, similiter autem & vxor viro, cuius ratio-
nem subiungit: *Mulier sui corporis potestatem non ha-*
bet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem
habet, sed mulier. Vbi notandum hanc potesta-
tem in corpore coniugis esse quidem ius in rem,
sed non propriè dominium ne fateri cogamur, al-
terius alterius mancipium seu seruum esse. Est
enim ius vtendi corpore coniugis ad opus gene-
rationis, ad eum modum, quo alicuius vtendi a-
lio orto ad certum finem, cõcedi solet. Dicitur ve-
ro in definitione indiuidua societas i.e. indissolu-

Gggg 2 bilis,

bilis, idque ob commodum prolis generanda meliusque educanda.

- 2 Triplex est matrimonium primò legitimum, quod legitimo consensu inter personas non impeditas constitutum est, quale etiam inter infideles esse solet: secundò Ratum includit in se legitimum & addit rationem sacramenti, per quam maiorem firmitatem & indissolubilitatem acquirit, unde infidelium matrimonium dissolui potest; Tertio Consummatum, carnali copula perfectum.
- 3 B. Virgo verum cum Iosepho matrimonium cõtraxit iuxta Matth. i. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Nam licet B. Virgo continentiae voto obstricta, tamen cum consensus & obligatio ad copulam sit de essentia matrimonij dicitur B. Virgo consensisse in copulam carnis, quoad potestatem, siue actum primum, non autem consensisse quoad actum secundum, seu actualem usum eius potestatis. Etenim licet quatenus erat ex parte contractus matrimonialis, quem iure cù Iosepho inierat, obligata fuerit ad reddendum debitum carnis si ille exigeret, ex altera tamen parte ex certa Dei reuelatione cognouit, Iosephum huiusce debitum nunquam exacturum esse, Quare castissima Virgo à voti sui violatione securam, volente ac præcipiente Domino in coniugium consensit, sed in actualem eius usum simpliciter ac directè non consensit.
- 4 Si coniuges post legitimam in religione professionem carnaliter copulantur, sacrilegium committunt, sed non fornicationem. Hinc si per dispensationem

dispensationem absoluuntur à votis continentiae si-
 ne vlla noua pactione matrimonio vti possunt:
 Nam obligatio matrimonii permansit radicaliter
 ne quoad actum primum, licet per accidens im-
 editum fuerit quoad actum secundum.

C A P. I I.

De Matrimonio, quatenus est sacramentum.

Matrimonium in lege noua inter fideles est sa-
 cramentum à Christo institutum, in lege
 noua; nam licet in veteri fuerit figura, & sacrum
 magnum efficax ex opere operato sanctificantem
 gratiam conferens sicut in noua lege. Nam *gratia*
veritas per Iesum Christum facta est, Iohannis 1.
 Porro dixi inter fideles, nam qui fidem in baptismo
 professi non sunt, nullis sacramenti capaces sunt,
 unde sequitur, si baptizatus cum Catechumena
 dispensatione Papæ matrimonium contrahat,
 contra parte sacramentum fore, cum enim Con-
 tactus matrimonij inter virum & uxorem vnicus
 est, & sacramentum vnicum significans vnā
 coniunctionem Christi cum Ecclesia, sequitur,
 utramque personam sacramenti capace[m] esse o-
 portere; quemadmodum ex vtraque persona ad
 contrahendum habilis esse debet. Nunc probatur
 assertio primò ex Apost. ad Ephes. *Sacramen-*
tum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia.
 Quare paulo ante dixerat: *Viri diligite uxores vestras*
sicut & Christus dilexit Ecclesiam & se ipsum tradidit
pro ea vt illam sanctificaret. Cum igitur Deus insti-
 tuerit

Gggg 3

tuerit, vt per matrimonium propter mutuam cōiugum dilectionem significaretur spiritualis vnio, atque dilectio, quæ est inter Christum, & Ecclesiã, conuenienter sequitur, eum etiam instituisse, vt matrimonium contrahentib. spiritualis gratia conferretur, sine qua recta & debita animorum coniunctio consistere nequit. Probatu secundò. Nam Christus Math. 5. & 19. matrimoniũ ad primæuam originem reuocans vnus cum vna perpetuum & indissolubile corporum atq; animorum vinculum præcepit: esset autem hoc iugum in noua lege persistendi cum coniuge etiam sterili, morbida, valdè graue, nisi idem Christus Dominus gratiæ promissionem annexisset ad onera matrimonij sustinenda mutuum amorem fouendum, concupiscentiæ fomitem extinguendum liberis in cultum Dei educandis &c. Tertio probatur ex Apost: qui 1. Cor: 7 promittit in certo casu dissolutionem matrimonij fidelis cum infideli, sed fidelibus ita loquitur. *Is, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus vxorem à viro non discedere (sine iusta causa) quod si discesserit (ex quacunq; causa) manere in nuptam aut viro suo reconciliari.* Huius verò discriminis non alia ratio affertur potest, nisi quod matrimonium fidelium, ratione sacramenti maiorem ex Christi institutione firmitatem obtinet. Denique probatur ex testimonio f. f. Patrum Ambrosij, Augustini, Cyrilli.

2. Ipsi coniuges sunt huius sacramenti ministri, & non sacerdotes, probatur. Ministri cuiusq; sacramenti dicitur is, qui verborum formam profert, quibus

mutuam cō-
 ritualis unio,
 & Eccle-
 m instituit
 ritualis gra-
 dita animo-
 robarur se-
 matrimoniu
 s cum vna
 atq; ani-
 em hoc iu-
 iuge etiam
 in Christus
 exiisset ad
 amore
 xtinguen-
 ec, Tertiò
 tit in cer-
 is cum in-
 i matrimo-
 is vxorem à
 cesserit (ex
 uo reconci-
 cio affertur
 a, ratione
 tione fit
 ex testi-
 ni, Cy-

quibus sacramentum perficitur, verba autem qui-
 bus matrimonij solemnitate perficitur coniu-
 ges proferunt siue per se, siue per nuncium, episto-
 lam, ergo. Confirmatur: Nam ante Concil: Trid:
 id matrimonium non requirebatur sacerdos, er-
 go Sacerdos non est minister.

NB. Ratio sacramenti adeo annexa est matri-
 monio, vt ab eo separari non possit, quare qui-
 que ex baptizatis matrimonium contrahere
 solunt, etiam virtualiter sacramentum accipere
 intendunt. Contrà verò si nollent absolute lo-
 quendo sacramentum recipere, consequens esset,
 neque matrimonium contrahere intenderent:
 quoque contractus irritus esset. Dico si absolute
 nollent propter hæreticos, qui nolunt sacramen-
 tum suscipere, ex hypothesi verò inspeculatiue,
 etiam falsò existimant non esse sacramentum, inte-
 ram tamen volentes matrimonium contrahere si-
 cuti fideles solent, & in Ecclesia Christi consue-
 tum est.

Materia sacramenti matrimonij sunt corpora
 coniugum inuicem tradenda, forma verò sunt
 verba contrahentium coniugum: probatur cuius-
 que contractus materia dicitur ea res quæ in com-
 munitationem venit, siue de qua contractus insti-
 tuitur: atq; matrimonij contractus est de corpori-
 bus viri ac feminae inter se tradendis: Ergò hæc
 est materia contractus matrimonij.

Matrimonium non tantum est sacramentum
 sed etiam cum factum manet quemad-
 modum s. Eucharistia. Nam sicut peracta verbo
 consecratione circa materiam panis, ipsæ spe-
 cies manent externum sympolum sacrum internæ

spiritualis refectionis; ideoque pars sacramenti materialis: sic etiam peracta verborum conuentione circa corpora coniugum ipsi coniuges inter se in perpetuum copulati manent externum spirituale symbolum perpetuae coniunctionis Christi cum Ecclesia.

NB. Corpora coniugum sunt pars sacramenti, non quatenus est in fieri, sed quatenus est in facto esse. Nec dicimus, corpora coniugum esse partem contractus matrimonij.

Præterea coniuges sunt ministri sacramenti, quatenus verbis expressis inter se dant corporum potestatem, suscipientes verò quatenus corporum potestatem inter se accipiunt, materia denique sunt eorundem coniugum corpora inter se tradenda; cum enim sacramentum matrimonij in contractu naturali fundatum sit, mirum non est, multa peculiaria habere, quæ in aliis sacramentis simili modo non reperiuntur.

§ Mutus & sardus à natiuitate si rationis compos sit à matrimonij sacramento prohiberi non potest, signis declarare valet. Quod si simul etiam cæcus sit, matrimonium contrahere non potest, nisi antequam cæcus factus esset, nouerit, quid esset matrimonium.

Fatui seu perpetuò amentes admittendi non sunt, nisi lucida interualla rationis habeant. Quæuis etiam tunc à matrimonio contrahendo arcendi erunt, si periculum sit, ne furoris tempore prolem conceptam vel matrem enecent.

C A P. III.

De matrimonio infidelium, quorum unus vel uterque ad fidem conuertitur.

Icet in primitiua Ecclesia ob fidem propagandam consultius visum sit Apostolo 1. Cor. 7. vt coniunx ad fidem conuersus cohabitaret cum coniuge infideli, si is sine creatoris contumelia & inductione ad peccatum cohabitare vellet: Postea tamen crescente fide, & numero fidelium visum fuit Ecclesiae, ad cauenda peruersionis pericula aliaque in commoda, vniuersim prohibere cohabitationem coniugis fidelis cum infideli, si is ad fidem pariter se conuertere recuset. Quare testantur DD. cū Romæ Iudæus ad fidē Christianā conuersionem respuat, etsi absq; fidei iniuria cohabitare vellet, separationem institui quoad thorum & habitationem.

Non ideo statim matrimonij vinculum soluitur, quod vnus ad fidem Christi conuertitur, & alter conuertitur, aut sine creatoris contumelia cohabitare recuset; probatur ex c. gaudemus de diuortijs, vbi definitur, si marito ad fidem conuerso postea etiam vxor conuertatur cogendum esse virum, qui ad alias nuptias non transierat, recipere vxorem suam: non posset autem cogi, si matrimonij vinculum ante solutum fuisset.

NB. Si vxor infidelis marito ad fidem conuerso, alias nuptias celebrauit, ille autem postea ad infidelitatem reuertatur, restituenda est ipsi vxor sua,

Gggg 5

sua,

ſua, ſi aliam poſt baptiſmum non duxit. Quia alterum matrimonium, nondum ſoluto priore ab uxore inualide contractum eſt, propterea quod facultas ſoluendi matrimonium per tranſitum ad alias nuptias à Chriſto Domino conceſſa ſit in gratiam coniugis fidelis, non infidelis. Quamvis in hoc caſu diſpenſatio fieri poteſt, cum matrimonium in infidelitate contractum perfectam ſacramenti rationem non participet.

Præterea ſi vxor infidelis à marito ad fidem conuerſo, ſeparata cū alio fornicetur, poſtea ipſa quoque conuertatur tametiſi hoc caſu, vir eam repellere non prohibeatur propter violatam coniugij fidem tamen neuter ad alias nuptias tranſire pōt.

3 Si infidelis coniunx ſponte recedat, vel ſine iniuria Creatoris cohabitare non vult, alter ad fidem conuerſus alias nuptias contrahere iure ſuo poteſt, quibus prius matrimonium penitus diſſoluitur. Ita habetur in capite quinto de diuortiis.

4 Si infidelis cum fidele coniuge cohabitare cupiat ſine fidei contumelia, quamvis Eccleſia propter periculum non permittat (ideoque probabile ſit, coniugē conuerſum ad alias nuptias nihilominus tranſire poſſe, eo quod ratio cur Apoſtolus in fidei fauorem permittat coniugi conuerſæ aliud matrimonium contrahere, ne ſcilicet coniunx fidelis ſeruituti ſubiectus ſit, ſi à coniugio nō ſine incontinentiæ periculo abijcere debeat, etiam locum habet, quotieſcunque infidelis poſt conuenientem admonitionem ad fidem ſe conuenterere recuſat, tamen hoc caſu prius ſedes apoſtolica conſulenda erit, quam fidele permittatur tranſitus ad aliud matrimonium.

Sial.

Si alter coniugum in Apostasiam labatur, neq; nocenti, neque innocenti vnquam licitum est, aliud matrimonium contrahere. Quia matrimonium inter fideles est ratum ac indissolubile propter rationem sacramenti.

Si ambo coniuges infideles, Christi fidem & baptismum suscipiant, eorum matrimonium fit ratum & indissolubile, Ratio, quia hoc ipso, quod baptismum consentiunt inter se cohabitare, eumque consensum signo quocunque declarant contractum antecedentem matrimonij confirmant, & ratificant, ipsiq; modo incipiunt esse sacrum symbolum coniunctionis Christi cum Ecclesia. Neque tamen assentior Thomæ Sanchez dicenti. (Eo ipso quo baptizantur, consentire eos in matrimonium, & sit insolubile, signetque Ecclesie cum Christo vniorem) hoc enim vniuersim verum non est, quia potest coniux baptizari cum proposito discedendi à coniuge suo fideli per dispensationem summi pontificis. NB. Si infideles matrimonium contraxerunt cum impedimento V. C. consanguinitatis, affinitatis iure tantum ecclesiastico dirimente, verum ac ratum censerit debet post eorum conuersionem quia infidelitate contrahentes canonicis constitutionibus non obstringebantur secus verò est, si impedimentum matrimonij ex iure naturali fuit. V. C. si pater filiam vel frater sororem duxerat.

C A P. IV.

De matrimonio clandestino.

Clandestinum matrimonium dicitur, quod sine parrocho, testibus & publicationibus celebratur,

bratur, olim seuerè prohibitum & illicitum propter multa damna & peccata, quæ plerunque ex eo Veneris potiusquàm Dei causa contrahi solito oriebantur, validum tamen erat. Et infideles etiam iam ita contrahentes cum Ecclesiasticis legibus non adstringantur, de peccato damnari non possunt per se loquendo.

- 2 Iure autem nouo Trid. sess. 24. c. 1. de reformatione matrimonij irrita sunt matrimonia clandestina. Nam Ecclesia potest formam contractui matrimonij præbere, qua non seruata irritum sit. Sicut quæuis Respublica ob iustam causam certum personarum genus V. C. pupillos, prodigos, ad contrahendum inhabiles reddere, & contractus aliquos, vel vltimas voluntates certa solemnitate destitutas ipso iure infirmare potest: Vnde sequitur, quod Respublica Ecclesiastica etiam infirmare possit clandestinum matrimonium propter annexam rationem sacramenti ob publicam animarum vtilitatem. Neq; tamen inde cõcluditur, quod Ecclesia materiã & formã sacramenti matrimonij mutauerit per se & directè, sed solum indirectè & per accidens mutat, & vel potius impedit sacramentum si immuret vel destruat ipsam materiam in qua sacramentum fundatur. Quemadmodum si quis vinum physicè corrumpat V. C. multam aquã infundendo, vt iam non sit materia sacramenti Eucharistæ: ita etiam Ecclesia mutauit & infirmauit contractum naturalem matrimonij clandestini, & consequenter, ratione sacramenti abstulit, quippe quod ex Christi institutione illegitima viri ac fæminæ coniunctione seu contractu fundatur.

Paro-

Parochus, aliusue ordinarius Episcopus Capitulum matrimonio assistens, debet esse proprius, vel utriusque vel saltem alterius sponforum, etiam vagabundorum in loco ibi morantur, sed non sine licentia ordinarij: validum tamen erit. Imò parochus extra parochiam validè assistit matrimonio suorum. Nam lex correctoria strictæ interpretationis esse debet. Trident. autem constitutio correctoria est iuris antiqui. Ergo non extendenda, sed potius strictè interpretanda est salua proprietate verborum, quæ hic servatur quandoquidem Concilium tantum requirit proprij parochi præsentiam, quæ in casu etiam extra parochiam bene consistit, cum non agatur de exercenda iurisdictione contentiosa; peccat tamen parochus, si in aliena parochia sponis suis solemniter ac publicè assistat.

Parochus matrimonio assistere potest, licet parochus sacerdos non sit, sed alteri, quam sacerdoti assistendi facultatem committere nequit, patet ex verbis Concilij.

Parochus matrimonio assistere potest, licet excommunicatus non tolleratus sit, modo titulum ac possessionem parochiæ obtineat. Ratio quia assistere matrimonio, non est actus iurisdictionis vel administrationis cum etiam ab invito seu coacto validè præstari possit, sed est actio testimonij ex iuris dispositione ad matrimonij substantiam requisitus. Deinde etsi excommunicatus, tamen ut ponimus, verè manet parochus quod Concilium requirit. Volunt tamen aliqui quod non possit excommunicatus non tolleratus sacerdos ~~aliud~~ _{sub-}

dare alteri licentiam, qua is alioquin non qualificatus idoneus reddatur ad actus legitimum valorem, videtur esse exercitium iurisdictionis.

Contra verò parochus non excommunicatus potest excommunicato dare licentiam saltem validè, imò etiam licitè in necessitate.

6 Præsentia testium debet esse moralis, vt intelligat, quid agitur & testari possint, non infantes, amentes, dormientes, sed necesse non est ad matrimonij contractum, vt habeant qualitates, quæ in aliis causis ciuilibus aut criminalibus requiruntur, & nihil interest, si sint impuberes, fœminæ, infames, excommunicati, infideles parente, liberi, serui. Nam Trid: Constitutio veteris iuris correctoria extendi non debet, præsertim cum procedat contra valorem matrimonij, cuius causa fauorabilis est: sicuti eadem ratione in fidei fauorem eiusmodi testes admitti solent. Imò si de matrimonij valore postea lis in iudicio oritur ordinariè sufficere tales testes ad fidem rei gestæ faciendam notauit Sanchez.

7 Decretum Concil: Trid: requirentis parochi ac testium præsentiam non obligat in locis, vbi ea constitutio nunquam promulgata aut recepta est post triginta dies à die publicationis. Quare Catholici validè matrimonium contrahunt V.C. in Saxoniæ coram prædicante, sed etsi in aliqua vniuersitate decretum promulgatum fuerit, modo tamen expulsis Catholicis sacerdotibus, non adsint proprii pastores, validè sicut prius coram prædicante vel sine prædicante matrimonia contrahi poterunt. Cum enim his locis tali rerum statu decre-

tum
stim
trah
D
Luch
Aug
pisc
men
cum
dat a
celeb
rum
ficio
Sa
matr
habe
denu
ne irr
chus
An
publi
conci
duor
consu
morta
denu
pertir
De
fieri d
nr,
dum.
De

tum Concil: Trid: seruari non possit, non est existimandum libertatem matrimonii validè contrahendi impeditam esse.

Denique licet in ciuitatibus Germaniæ, quibus Lutherani cum Catholicis permixti viuunt V. C. Augustani ciues reuera in spiritualibus subsint Episcopo suo, imò etiam parochio Augustano, tamen existimandum haud est, summorum pontificum voluntatem esse, vt Trid: decretum se extendat ad matrimonia illorum sine legitimo pastore celebrata, ne multa incommoda oriantur, si eorum filii legitimè nati non sint neque capaces officiorum factorum ordinum.

Sacerdos Catholicus non prohibetur assistere matrimoniis, hæreticorum, quos in sua parochia habet nam post Concil. Constant. hæretici non denuntiati, non sunt vitandi, ne quidem in sanis, *sacris.* ne irreuerentia irrogetur sacramento: cum parochus non sit minister sed testis.

Ante matrimonium tertium denunciations publicæ tribus festis etiam non festis, dummodo concio coram populo frequenti habeatur saltem duorum dierum interuallo intercedente (excipe consuetudinem loci) fieri debent, id quod sub mortali cum materia præcepti grauis, sit quæ tamè denunciations ad substantiam matrimonii non pertinent, quasi iis intermissis irritus existat.

Denunciations in vtriusque sponsi parochia fieri debent, quamuis id non vbique obseruatur, vnde ad consuetudinem loci attendendum.

Denunciations ob iustam causam (V. C. si magna-

magnates contrahant, si ob senium, status disparitatem, denunciations cum pudore sponforum, vel familiae iunctae essent, aut si timetur, matrimonium ~~ante~~ consanguineis malitiose impediendum) remitti debent, vel vna sola denunciatio pro trina fieri, imminente V. C. tempore aduentus, quadragesimae. Imò si Episcopus accedi non possit etiam parochus poterit denunciations remittere, quia licet parochus non comperat ius dispensandi in denunciationibus, nisi ex delegatione Episcopi, pertinet tamen ad illum in casu necessitatis declarare, legem de praemittendis denunciationibus per Episcopum cessare. Vnius exemplum manifestum est, si quis morti vicinus cum concubina contrahere velit, vt securiore animo decedat, proles legitimetur.

Nulla culpa est per se loquendo matrimonium ante benedictionem consummare.

13 Primae nuptiae secundum antiquissimam Ecclesiae consuetudinem benedici debent. Secundae non item, quia benedictio alicui rei semel collata, iterari non debet. Consuetudo tamen iam obtinuit, vt nuptiae Virginis cum viduo benedicantur. Etiam primi viri non vidui cum vidua, sed intus seruanda est consuetudo regionis.

14 Claudestina sponsalia omni iure valida & obligatoria sunt, & parochi praesentia nequaquam requiritur, quod si Parochus adhibeatur monendi sunt homines rudes ob talem desponsationem, de futuro non esse matrimonium inter eos contractum, vt sciant fornicationem, mortalem fore, si carnaliter coniungantur ante nuptias, ideoque
non

non permittendum, vt post talem desponsationem ad eandem domum commigrent.

Si sponsi in solemnibus sponsaliorum contractu **15** utantur verbis de presentibus, non debet idcirco matrimonium ratum censeretur. Ratio, quia praesumi non debet sponsus voluisse, nondum praemissis denunciationibus matrimonia cum mortali scelerare contrahere. Quare licet vsi sint verbis de presenti: videatur tamen voluisse contrahere sponsalia sicut alij solent: Licet aliis verbis externis vsi fuerint. Nam verba intelligi debent secundum naturam contractus, qui instituitur. *Et intelligentia verborum ex causis est sumenda dicendi: quia non sermonis, sed sermo rei subiectus est id est inseruiens c. intelligentia de verborum significatione, secundò tamen si ponamus sponso- rum expressam intentionem fuisse matrimonium contrahendi, non tamen id efficere potuerunt, si hanc suam voluntatem parochi & reliquis testibus non significauerunt. Suppono enim eos existimasse non matrimonium, sed sponsaliorum tantum contractum esse intercessisse, ideoque quod tunc inter sponso- rum ageretur ignorasse. Sin vero statuamus eos probè sciuisse, quid agere intenderent sponsi, tunc dubitare non potest, esse matrimonium validum, quamuis illi- cite contractum, ideoque & pœnis quibusdam canonicis subiectum.*

Ob intermissas matrimonij denunciations **16** canonicae pœnae incurruntur, primò cum alioquin proles nata ex matrimonio cum occulto impedimento, bona fide alterius saltem coniugis in ecclesia celebrato ex iuris dispositione, ac-

H h h h

priui-

priuilegio legitimo censeatur, si tamen publica
 matrimonij denunciationes non sine crimine in-
 termissæ fuerunt tali priuilegio proles priuatur.
 Secundo si quis alioquin intra gradum prohibi-
 tum ignoranter contraxit præmissis denunciatio-
 nibus facili detecto postea impedimento, dispen-
 sationem à papa obtinere potest. Sin verò dictas
 solemnitates in contrahendo matrimonio negle-
 xerit, spe consequendæ dispensationis in pœnam
 criminis carere debet, quia dignus non est, vt Ec-
 clesiæ benignitatem facile experiatur cuius salu-
 bria præcepta temerè contempnit.

C A P. V.

De matrimonio coactò.

Matrimonium graui metu ad id iniustè incul-
 celebratum, iure Ecclesiastico irritum
 est: Ratio peti debet ex discrimine inter ma-
 trimonium & alios contractus, quod hi si causa
 metus iniusti celebrati sint, postea per exceptio-
 nem vel iudicis sententiam rescindi possint: At ve-
 rò matrimonium, si semel per mutuum consen-
 sum validè contractum sit, præsertim si etiam cõ-
 summatum rescindi nunquam potest ob sui indif-
 solubilitatem: Ergò necesse erat, vt ab initio
 ipsa iuris constitutione vis iniusta matrimonio
 impedimentum valoris afferret. Dixi autem graui
 metu, nam leuis metus non solet æstimari à iuri-
 bus, quia alioquin plurimè dispensationes & con-
 tractus in controuersiam vocarentur, cum leuis
 metus

metus facile interuenire, vel quasi interueniret,
allegari probarique possit. Idque sentietur d. in
de professione Religionis.

NB. Si quis ad conciliandum animum iudicis
(incarceratus) ex metu graui contrahat matri-
monium, NB. quia metus iniuste incussus non est.

Nihil refert hoc loco, vtrum metus iniustus ab
ipso contrahente an ab alio incussus sit, quia iura
non in odium metum incutientis sed in fauorem
libertatis matrimonij, metus impedimentum sta-
uerunt.

NB. Matrimonium metu iuste incusso à iudi-
catorum V. C. minimè infirmatur.

NB. Si teneamus, quod docui lib. 3. tract. 4. c.
n. 3. sponsalia metu graui celebrata ipso iure irri-
ta esse, dicendum est, eum qui metu graui alterum
regit ad matrimonium ante iudicis sententiam
non obligari ad illud ratificandum; modo pro-
prie ea occasione illud, alio modo satisfieri
possit: Ratio, quia contractus onerosus, & reci-
procus non potest claudicare, seu ex vna tantum
parte obligare si ex altera parte obligatio nulla
subsistat secus est in contractibus, qui ipso iure ir-
riti non sunt, quamuis rescindendi, hi enim pos-
sunt claudicare, videlicet ex vna tantum parte
obligationem habere efficacem, ex parte altera
vero inefficacem, quia per exceptionem elidi
potest.

Metus reuerentiæ non censetur esse iustus, &
sufficiens ad infirmandum matrimonium, nisi a-
iuncta sint V. C. scilicet & minæ patris.

4 In dubio, vtrum metus grauis in matrimonij contractu interuenerit pro parte negatiua, adeoque pro valore matrimonij iudicari debet, eadēque ratio est de religionis professione: Ratio, quia licet maximopere curandum sit, vt matrimonium in perpetua coniunctione consistens libera voluntate contrahatur, ideoque sponsalia si quocumque etiam leuiore metu per vim extrinsecus iniuste incusso celebrata sint, facile dissolui possint, seu propria metum patientis opposita exceptione, seu iudicis implorata auctoritate postquam tamen semel matrimonium contractum est, potius est, vt validum, quam vt inuaidum iudicetur, cum matrimonii causa fauorabilis sit, idque partim propter reuerentiam sacramenti, partim quia Reip. & prolis educandæ interest, vt matrimonia non soluantur nisi eorum infirmitas, seu impedimentum dirimens appareat.

Cæterum si matrimonium graue metu cogente contrahatur inter infideles, qui neque caesareis legibus subiecti sint, validum censi debet; quippe cum consensus metum patientis, licet in voluntarium mixtum habeat, absolutè tamen voluntarius & liber sit, sicut dixi lib. 1. Tract. 1. ca. 6. n. 7.

C A P. VI.

De matrimonio simulato.

1 **S**I vnus contrahentium animum simulatum habeat omni iure irritum est matrimonium, quia sine vero consensu non subsistit contractus
matri-

matrimonij, simulatus autem consensus non est
 verus consensus. Ergo. Verum deceptor (sacrile-
 gus) grauius contra reuerentiam sacramenti pec-
 catis & iniuriam inferens damnum iniuste illa-
 tum compensare debet, deponendo animum si-
 mulatum & verè consentiendo.

Quibusdam casibus verò deceptor non obli-
 gatur ad verum matrimonium contrahendum,
 sed aliam puellæ compensationem facere potest.
 Primo, si decepta pro virgine se falsò iactauit: nã
 deceptio deceptione tollitur. Secundo si ex tali
 matrimonio infelices exitus timeantur. Tertiò si
 deceptor aliud postea matrimonium vero con-
 sensu contraxit.

Coniugi affirmanti, quamuis iurato se fictè cõ-
 traxisse, fides habenda non est. donec clarè id de-
 monstrat, quia præsumi debet idem fuisse in cor-
 de, quod fuit in ore iuxta L. labio ff. de supellecti-
 bus legata, ibi *non arbitror, quenquam dicere, quod non*
est. Alia verò ratio est in foro pœnitentiæ. Est enim
 iudicium hoc. *In foro iudiciali creditur homini contra*
se, sed non pro se simpliciter asserenti. In foro autem pœ-
 nitentiæ creditur homini pro se & contra se.

CAP. VII.

De matrimonio Conditionali.

Matrimonium contractum sub conditione i-
 nterrelata in præsens, vel præteritum V. C. con-
 trahitur, si filia Titij es, si virgo es, si pater
 mortuus est, statim valet, si conditio vera est, &
 non

Hhhh 3

non vera, si conditio falsa: Ratio, quia contractus quilibet ex conuenientium voluntate legem & conditionem accipit: Si igitur ea sit contrahentium voluntas, ut si hoc existat, stipulatio rata sit, si hoc non existat, stipulatio irrita existat, ita statim erit, sicut inter se contraxerunt. Quare dicitur; *Quod nulla sit venditio, quae in praeteritum refertur vel in praesens*, idque propterea, quia non suspendit actum, sed facit, ut statim valeat, vel non valeat. Neque verò interest, etsi contrahentes ignorent positam conditionem esse, si V. C. ita conueniatur, si pater tuus adhuc viuit, tū vxor mea sis; Quis non videt, contractum secundum contrahentium voluntatem ratum esse oportere, si conditio in se vera est, etsi contrahentes veritatem adhuc ignorent.

2 Probabile est, quod matrimonium contractū sub conditione honesta relata in futurum ea eueniente, perficiatur absque nouo contrahentium consensu V. C. Accipio te in meam, si pater tuus consenserit si 100. in dotem dederit; Idem sentendum de matrimonio spirituali, non item de electione, aut assumptione ad Episcopatum: Nam electionis vota conditio nata irrita habentur c. 2. de elect. in 6. Nunc probatur assertionis prior pars, quia conditio propriè data, & in futurum collata, suspendit actum, cui opponitur, quod tamen intelligi debet, si conditio apponatur in ipso contractu; sin verò contractus semel absoluto consensu perfectus sit conditio deinde illi apponi non potest iuxta L. 4. cod. de donat. Perfecta donatio conditiones postea non recipit. Quamuis

is verò alia stipulationes & contractus absolute
 rati postea noua stipulatione vel contractu per
 mutuum consensum sub conditione infirmari
 possint, V.C. nisi hoc fiat, aut nisi hoc feceris, vt
 donatio, venditio rescindi queat. Secus tamen est
 in matrimonio, quod semel validum nulla volun-
 tate contraria dissoluitur. Posterior pars asser-
 tionis probatur, quia contractus celebratus sub
 conditione honesta pendente in futurum ea im-
 petra purificatur & perficitur, sicuti habetur in l.
 i. ff. qui potiores in primo. *Cum semel condi-
 tionis interposita est, sine conditione facta esset.*

NB Cum Christus Dominus matrimonij
 contractum ad sacramenti dignitatem eleuauit,
 non mutauit eius naturam: quare sicut in alijs
 contractibus ipsisque sponsalibus; sic etiam in
 matrimonio, si conditionalis consensus vsque ad
 conditionis euentum continetur seu non reuo-
 catur, ipsa eueniente purus & absolutus efficitur
 naturali rerum aestimatione. Profectò si infide-
 lium inter se matrimonium contrahant sub condi-
 tione honesta pendente in futurum, vix negari
 potest, quin ea eueniente purificetur. Ergò
 non dicendum de matrimonio fidelium, cum
 nullum in hac re probabile discrimen afferri
 possit inter matrimonium & alios contractus,
 quæ inter matrimonium fidelium & infide-
 lium.

Necessè est ad matrimonij valorem, vt paro-
 chus ac testes sciant appositæ conditionis euen-
 tum. Ratio, quia parochus alijque testes à Concil.

Hhhh 4 Trid.

Trid. requiruntur, vt intelligant matrimonium verè & substantialiter contractum esse, de eoque in externo foro ad multa vitanda incommoda testificari possint; nisi autem intersint euentui siue impletioni conditiones, nesciunt, vtrum matrimonium verè & substantialiter contractum sit, neque de eo in foro externo testificari possunt, sed tantum de contractu inchoato & adhuc in futurum pendente, & dissolubili. Ergo. Sufficit autem, si ipsi contrahentes coram Parocho & testibus postea affirmant conditionem, quam contractui apposuerant esse impletam: Nam hoc ipso censentur purificare contractum.

4 Per se loquendo non peccant consanguinei, vel obitum impedire impedimento iuris humani, si matrimonium verbis de futuro spondeant sub conditione dispensationis papalis. Nam talis promissio versatur circa rem licitam, videlicet matrimonium contrahendum; Per accidens tamen illicita potest fieri talis desponsatio seu ratione scandali si nesciatur, qua conditione inter se promiserint, vel ratione damni V. C. alicuius infamiae, quam sponsi passuri sint, si à Papa ipsis dispensatio non concedatur.

5 Si impediti spondeant verbis de presenti sub conditione relata in futuram dispensationem papae eam impetratam non videtur matrimonium consistere absque nouo consensu coram parocho & testibus expresso, quia nunquam praesumendum est, voluntatem dispensantis pontificis esse vt matrimonium praeterito tempore contractum valeat, sed vt post collatam dispensationem praemissis de-

denunciacionibus in faciem Ecclesie contra-
here liceat, sicut aperte ex Bullis Pontificijs colli-
gitur.

Si quis matrimonium cum duabus contraxit,
sub conditione in futurum, potior habenda est
ratio prioris desponsationis, ut quodcumque
eius conditio euenierit, illi standum sit. *Quia quod
semel placuit amplius displicere non potest.* Reg. 27. in 6.

Si quis matrimonium cum duabus contraxit
sub conditione in futurum, illud validum est, cu-
ius conditio prius impletur. Est enim discrimen
inter sponsalia & matrimonium, quod illa non i-
ta pendeant à voluntatis cōtinuatione, quia quā-
tumuis aliquis iniuste consensum reuocet, nihilo-
minus obligatus erit conditione eueniente. At ve-
rò matrimonium eueniente conditione perfici
non potest, si consensus revocatus fuerat, siue sim-
pliciter & omni modo, siue ex parte, ita videlicet
ut si posterioris matrimonij conditio prius eue-
niat, velit illud rectum ac firmum esse, non ob-
stante promissione priore. Etsi enim hoc iniquum
est, tamen validum, quandoquidem matrimoniū
purè contractum vel euentu conditionis purifica-
tum præiudicat primo matrimonio, cuius condi-
tio adhuc pendet. NB. si conditiones vtriusque
matrimonij simul eueniant, neutrum validum e-
rit, quia incertitudo vitiat matrimonium c. literis
2. de sponsalibus.

Matrimonium contractum sub conditione
quæ eius substantiæ, vel substantiali proprietati
repugnat, ipso iure irritum est V. C. *contra hoc ecū-
figenerationem euites, aut si pro quæstu ad alte-
randam te tradas, &c.*

Hhhh § Coroll.

Coroll. 1. Valide contrahitur matrimoniū cum intentione adulterandi, à coniuge sine iusta causa se separandi, item prolis generationem impediendi, sed non validè contrahitur matrimonium, si talia in pactum deducantur, quæ substantiali obligationi status matrimonij directè aduersantur V. C. *Contrahe tecum si generatioem erites &c.* ideoque eam elidunt & infirmant.

Quo loco resolvitur quæstio. Nam Calvinistæ qui persuasi ob coniugis adulterium alteri coniugi ius competere matrimonij dissoluendi, contrahant ea ipsa conditione, si vxor V. C. fidem matrimonij violauerit, vt liceat marito in ea repudiata aliam ducere. Verumtamen quia hæc iniqua & impia intentio in pactum matrimonij deducitur, dicendum illud nihilominus validum & indissolubile esse.

Coroll. 2. Valet matrimonium, si quis contrahat cum intentione eo nunquam vtendi, petendo, aut reddendo debitum sicut constat ex iis, quæ dixi.

Non tamen valet matrimonium, si conditio siue pactum adiiciatur, quo ius seu potestas matrimonij impeditur V. C. *Accipio te ea lege, vt in perpetua continentia mecum viuas.* Nam matrimonij substantia, quæ maximè consistit in iure vtendi, & obligatione præstandi corpus coniugi; tale autem ius & obligatio tollitur dictis pactis & conditionibus.

NB. Ius reale, quod per matrimonij contractum acquiritur, aliud non est, quam ius vtendi corpore coniugis ad vsum generationis.

NB. Id

NB. Id commune est contractui, ut apponi non possit in ipso contractu aliquid eius substantiæ repugnans, licet postea apponi possit per modum noui contractus priori ex parte repugnantis. Ita matrimonium licet à principio apponi nequeat conditio, eius substantiæ repugnans; potest tamen postea apponi per nouam mutuam pactio- nem ad tempus vel in perpetuum permanente, interim vinculo matrimonij quoad alia V.C. mu- tuam cohabitationem, prolis educationem, fi- dem seruandam, ut cum alia persona copula car- nalis non habeatur.

NB. Nunquam petere debitum, non est con- tra fidem matrimonij, & bonum prolis, sed obli- gare se ad nunquam petenda, quod proinde fieri non potest.

Conditio adiecta contractui suspendit eius va- 10
lorem, sed non modus adiectus. Exemplum prio- ris est, si alicui fundus legetur sub conditione, si nauis ex India venerit, & non impleta conditio- ne legatarius moriatur, corrumpitur legatum, quoad modum verò adiectum valorem secum habet contractus, etiam antequam modus impleatur, ita ut res legata vel donata sub tali modo ante e- ius impletionem, ad hæredes transmittatur, si ta- men modus tempore debito non impleatur, in- terdum reuocari potest, quod sub tali modo pro- missum est; Quamobrem cauendum est, fore, ut modus impleatur, exemplum: Lego Titio cen- tum, ita tamen ut mihi sepulchrum ædificet. Do- no tibi 100 non tamen baptismum suscipias.

Conditio impossibilis adiecta contractui V.C. 11
Done

Dono tibi equum, si digito cœlum attigeris, statim eum vitiat: admodum impossibilis. Dono tibi equum, ut hæreticus fias, ut cœlum digito tangas, non vitiat, sed habetur pro non adiecto (quia modus dispositionem, cui adicitur, non suspendit, sed validam esse supponit) præterquã si modus repugnet substantiæ contractus V. C. contraho tecum si generationem euites, vel donec inueniam aliam ditioem. Hæ enim verborum formulæ indicant, non conditionem propriè dictam & suspensiuam sed potius modum, quem contrahens post matrimonii contractum obseruari velit. nihilominus tali adiecto modo matrimonium vitari respondit Greg. IX. Ratio est; quod id commune sit omnibus contractibus: quippe dum contrahens inter ipsum contrahendum vult alterum obligari ad quippiam repugnans ipsi substantiæ contractus, satis significat, se non habere voluntatem verè celebrandi talem contractum; sine voluntate autem contractus non efficitur.

Idem etiam habet in professione religionis videlicet matrimonio spirituali V. C. spondeo Deo paupertatem, ita tamen, ut proprium possidere liceat: satis enim tunc apparet, non esse animum verè vouendi.

- 12 In dubio, num conditio impossibilis, sed non repugnans substantiæ matrimonii, V. C. si patrem occidas apposita fuerit tanquam propriè dicta, & suspensiuam conditio: an verò tanquam modus suspensiuus, hoc posterius præsumi debet ob fauorem matrimonii.

P A R S T E R T I A .

De bonis matrimonij.

EThi matrimonij contractus eiusque vsus per se honestus sit, quippe à Deo institutus : tamen per accidens ob depravatam hominis naturam ex lapsu in peccatum quædam incommoda ac detrimenta habet. Primò: Quod coniugalis copula secundum speciem naturæ conuenit cum opere fornicationis turpi. Secundo: Quod propter concupiscentiæ ardorem & immoderatam voluntatem hominis ratio absorbetur in opere coniugij. Tertio: Quod veluti speciem seruitutis perpetuæ secum affert, à qua homo suapte natura abhorret libertatis amās, vt Apost. signific. 1. Cor. 7. *Alligatus est uxori, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori.* Ea propter Theologi tria bona obseruârunt in coniugio, quibus triplex illud malum seu incommodum compensetur, Fidem, Prolem, & Sacramentum, sumpta doctrina ex S. August. *In fide attenditur, ne præter vinculum coniugale cum altero concumbatur. In prole, vt amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur.* In sacramento, vt coniugium non separetur, & dimissus aut dimissa, ne causa quidem prolis alteri coniugatur.

CAP.

C A P. I.

De debiti conjugalis redditione.

HÆc obligatio pertinet ad bonum fidei conjugalis, secundum quam coniuges inter se coniugij usum præstare debent, teste Apostolo 1. Cor. 7. *Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro.* Idque siue expresse petatur, siue tacite, vt cum vxor præ verecundia verbis petere non audet: Estque hæc obligatio reddendi sub mortali, quippe circa rem grauem, si alter serio, instanter & rationabiliter petat, vt proinde confessarius interdum coniuges de præstatione huius debiti cõmonefacere debent. Dixi serio, nam tergiuersatione & precibus aliquem auertere, si id non valide agrè laturus sit nulla, vel leuis est iniuria. Dixi etiam si rationabiliter exigatur: videlicet tempore, loco opportuno, non item si nimis frequenter & importune petatur. Aut si in loco sacro non decente V.C. in Ecclesia, vbi sine sacrilegio conjugalis actus exerceri non potest; excepto casu necessitatis, si nimirum coniuges diu in loco sacro inclusi ob humanam fragilitatem in periculo incontinentiæ versantur.

NB. Coniuges non peccant mortaliter, si intra vas naturale, modo aut situ indebito coniugij actum exercere aggrediantur, nisi probabile pollutionis periculum timeatur: Nam hoc seposito non peccatur in substantia actus conjugalis, sed tantum in modo accidente, qua de re dixi lib. 3. l. 4. num. 14.

Coniux

Coniux contra iustitiam delinquit, si immoderatis ieiunijs alijsque carnis afflictionibus, notabiliter se impotentem reddat ab usum coniugale.

Coniugi adultero, si eius adulterium cognitum est, iuste coniugij debitum negatur, non quod usus coniugalis post adulterium illicitus sit, sed quod coniux innocens coniugi adultero iuste negare possit, quia frangenti fidem fides merito non servatur.

Coniux adulter, dum eius adulterium cognitum non est, debitum exigere non prohibetur, etiam ad id compellere potest. Quod enim coniux propter adulterium priuetur iure petendi debitum, poena quaedam est, ad quam adulter se ipsum condemnare non debet nemine agente aut excipiente: praesertim cum coniux a debiti petitione abstinere plerumque non possit, quin criminis commissi suspicio aliane incommoda oritura sint.

Si debitum reddituro graue salutis corporalis periculum timeatur, iusta est causa denegandi, ut si petens peste infectus, vel febris hectica laboret: Ratio; quia coniuges in matrimonij contractu corporum potestatem inter se dant salua suarum personarum seu indiuiduorum incolumitate. Excipitur nisi rationabilis necessitas cohonestet, ut si periculum infectionis propter coniugis lepra, vel morbum gallicum diuturnum sit. Nam valde difficile quibusdam accidit in perpetua lucta contra motus carnales perseuerare. Non tamen tenetur coniux sanus cum periculo infectionis leproso aut infecto reddere debitum, etiamsi periculum in continentia leproso immineat: quia nemo tenetur, propriam sui corporis vitam aut incolumitatem propriam

priuati hominis peccato vitando exponere: cum
is in necessitate simpliciter positus non sit, sed a-
lia concupiscentiæ remedia adhibere possit.

6 Si coniunx leprosus fiat alter coniunx sanus
non omnino liberatur obligatione debiti, exce-
ptis quibusdam casibus. Primò, Nisi leprosus
coniunx in hac re iure suo cedat. Secundò, Nisi
coniunx sanus maximum à lepra horrorem sen-
tiat. Tertiò, Nisi vxor vltima & perfecta specie
lepræ quæ leonina dicitur, infecta sit; vbi nota,
quod viro ex congressu cum leprosa maius peri-
culum immineat, quàm vice versa. Quartò, Nisi
Loci consuetudo talem frequentem accessum ad
leprosos propter contagionis publicæ periculum
prohibeat.

NB. Nullo casu licitum est potione medica
seu pharmaco generationem seu conceptionem
prolis impedire. Nam id directè repugnat princi-
pali fine matrimonij, & mulieres mirè abuterentur,
si haberent licentiam impediendi generatio-
nem. Cur autem foetus nondum animatum, si ex
eo matri mortis periculum imminet, medica-
mentis expellere liceat, non alia causa reddi po-
test, quia foetus est veluti actualis aggressor, & p-
xima ac directà causa mortis maternæ: Ergo ius
habet mater se defendendi; At verò foetus nondū
in rerū natura existens, vim nullam infert, contra
quam iure naturali se defendere liceat.

7 Si ex vsu coniugali probabile periculum mor-
tis proli conceptæ timeatur iusta est, causa negan-
di. Cæterum si fæmina experta sit, se prolem vi-
uam edere non posse probabile, est nihilominus
petere posse ac debere, quia melius videtur pue-
ro,

10, ut existat priuatus uisione Dei, quam ut omnino non existat.

Si causa nocimenti, quod proli inferetur, temporalis sit, plerumque culpa uenialis est sine necessitate coniugij actum exercere, ut C. tempore menstrui, tempore purificationis post partum. Etiam si timeatur lepra infanti, si periculum incontinentiæ timeatur coniugibus, necessarium est petere & reddere debitum. Quia ex una parte ad matrimonij id exigit, in perpetua vel ualde duratura continentia in coniugio seruanda sit: Ex altera uero parte melius est proli ut infirma nascatur, quam ut omnino non nascatur.

9 Coniugi petenti in ebrietate, aut amentia sine peccato negari potest, cum non rationabili modo petat. Vtrique coniuges in amentiam incidentes, reparandi sunt, donec ad mentem redeant.

10 Qui ante nuptias uotum continentiae edidit, coniugij debitum à coniuge petere non potest ante desponsationem, quamuis petenti reddere teneatur. Ratio, quia ad petendum debitum, coniunx non obligatur, sed solum ad reddendum. Solutis tamen matrimonio, continentia seruanda est. Deinde coniugi in adulterium incidente, debet innocens uotum suum perfecte seruare: cum sine iniuria coniugis possit abstinendo etiam à conditione.

11 Qui post matrimonium ante eius consummationem continentiam simpliciter uouit, nec petere, nec reddere potest, sed religionem ingredi debet, qui enim promittit finem, implicite etiam promittit executionem medij vnici si illud necessarium

farium intelligat, vnicum autem medium exequendi votum continentiae simpliciter dictae habet coniunx, vt ante consummationem matrimonij religionem ingrediatur, ergò vouendo absolutam continentiam ad id obligasse se censetur. Secus verò dicendum, si id in mentem ipsi non venerit, vel non intellexerit.

- 21 Si coniunx cum consensu coniugis continentiam absolutè vouit, à coniugij actu abstinere debet, tam reddendo, quàm petendo. Sin verò absque consensu votum reddit, seruare illud debet, quatenus potest, videlicet, vt nunquam petat, quamuis reddere teneatur mortua coniuge in continentia manere debet semper.

NB. Coniunx qui ante matrimonium votum continentiae vouit, vel post matrimonium debitum se nunquam exacturum, plerunque debet alteri coniugi votum indicare, ne suspicionem odij vel superbiae concipiat. Quod si nihilominus votum valdè onerosum sit alteri coniugi; puta, quia vxor præ verecundia petere non audet, quando vir voto obstrictus nunquam petit, vel si alteruter coniunx, qui vouendi licentiam absolutè concessit, iam pœnitens concessionis grauibus stimulis carnis agitur, non sine incontinentiae periculo, his casibus voti obligatio cessat, quatenus minoris boni impedimentum esse censetur; tutius tamen est petere dispensationem super voto ab habente potestatem.

- 31 Incestus commissus, cum consanguineo, vel consanguinea coniugis intra primum vel secundum gradū impedit, quominus incestuosus matrimonio vti possit petendo & innocens non tenetur reddere.

Idque locum habet, etsi incestus occultus sit) ratio ubi cessat ius petendi cessat etiam obligatio reddendi, Coniunx autem incestuosa in pœnam criminis amisit ius petendi debitum.

Certi casus sunt quibus priuatio debiti coniugalis propter incestum non incurritur primò si ignorantia à malitia incestus excusat, quia coniunx ignorat esse consanguineam coniugis ad quam accedit. Secundò si per videntiam aut graui metu actus coniunx cognoscatur à consanguine coniugis. Ratio, quia priuatio iuris petendi debiti Ecclesiastico iure cõstituta est in pœnâ incestuosi. Ergò si incestus crimè nõ est, pœna hæc locũ nõ habet.

Episcopus per consuetudinem dispensare potest super petendo debito cũ coniuge incestuoso.

Nimia multiplicatio prolis ordinariè nõ excusat à redditione debiti coniugalis, eò quod multiplicatio prolium spectet ad præcipuum finem matrimonij, & melius est, vt viuat proles inops quam non viuat. Validum tamen est pactum & licitum ea causa initum, quamdiu continentia periculum non imminet.

Si culpa coniuncta petitioni coniugalis debiti, conueniat ex circumstantia tenente se ex parte fornicantis, licitum est ei reddere: V. C. marito incestuoso, vel voto castitatis obstricto, si tamen ex circumstantia tenente se ex parte actus coniugalis reddere illicitum est: V. C. si coniunx coniugis debitũ petat in loco sacro sine necessitate.

Si exigere debitum sit culpa tantum venialis, reddere nulla culpa est, quia ordinaria adest causa excusans V. C. ne vxor marito petenti displiceat,

& odium vel rixas commoueat, quare in tali casu plerunquē etiam obligatur ad reddendum.

C A P. II.

De mutua coniugum cohabitatione.

1 **H**Æc est altera coniugum obligatio ad bonum matrimonialis fidei spectans, videlicet, ut cohabitent, mutua obsequia præstent in administranda re familiari educanda prole, ad quæ proinde ab utroque magistratu cogi possunt. Porro cum vir sit caput mulieris, ac familiæ Ephes. 5. quibus perinde imperare potest, quæ ad conuenientem domus administrationem spectant.

2 **M**aritus vxorem & familiam alere debet: Nam ob hanc causam dotem accipit, si autem pauperem duxit ibi imputet, nihilominus eam alere tenetur. Verintamen indotata vxor magis tenetur laborare, quam dotata; si dos marito expressè, vel tacitè promissa sed non soluta fuerit licet is vxori nihilominus cohabitare teneatur, & coniugij debitum reddere non tamen eam alere obligatus est, nisi inops sit, & à parentibus ali non possit: cum etiam vice versa vxor diues marito inopi alimenta præstare cogatur, præterea vxorem à marito sine necessaria causa recedentem maritus alere non tenetur, quamuis dotem ab ea acceperit, *Qui enim non facit quod debet, non recipit, quod oportet.* Vxoris autem officium est, ut maneat in cōsortio & obsequio viri. Quare si id præstare nolit, merito ei alimenta subtrahuntur. Secus est, si ob viri sæuitiam, aliamue eius culpam recesserit.

Item

Item si ob aliam causam discedere compulsus
V.C. ob mariti amentiam, morbum contagiosum
vel etiam ob proprium delictum in exilium missa.

In eiusmodi casibus maritus ad alimenta ipsi
sustanda obligatur.

NB. In defectum mariti ad vxorem & fami-
am alendam obligatur pater mariti alimenta mi-
nistrare. Quod si vxor ob culpam suam puta adul-
terij, reiecta à marito per diuortium, bona aliunde
non habeat ad sui sustentationem, tunc ad iu-
uentem pertinebit, ei à marito necessaria obtinere,
dorem mulieris in delicti pœnam lucrari velit.

Vir domicilium arbitrato suo eligit ac mutat, 3

uxor autem eum sequi debet, iuxta vnaquaque 13

Unaquaque mulier sequatur virum suum sive in vita

in morte. Quæ causa est, cur vxor acquirat forû

mariti sui. Item quod dos non exigatur in loco

contractus, sed domicilij quod maritus tunc ha-

bit. Sed limita primò, si in pactis matrimonialibus

certus locus habitationi constitutus fuit, non po-

test deinde maritus discedere, nisi causa de nouo

perueniens, & ante non præuisa id exigat. Secû-

si sine magno incommodo animi & corporis

uxor maritum sequi non possit, quod etiam ob-

tinuandum, quod maritus ad bellum, aut longam

peregrinationem proficiscitur, secus si facile sequi

possit, tunc enim ius matrimonij id postulat, vel

si mulier sciens tali viro nupserit, ideoque tali

viro tacitè se ad id obligauit, tunc comitari debet,

sine animæ periculo possit.

NB. Licet vir & vxor in eo iure pares sint, quod

inter absq; cōsensu alterius ad longū tempus di-

cedere debeat, nisi in necessitate V.C. si princeps

maritum ad bellum euocet. At tamen in hoc matrimonio superior est vxore, quod ille arbitrato suo etiam vxore inuita breuem instituire possit peregrinationem, sed non vice versa vxor sine necessitate absq; viri consensu peregrinari potest.

4 Coniunx coniugem exulantem, si nihil contra fidem matrimonij peccauit, sequi debet nisi moralis impotentia seu difficultas excuset. Fateor tamen, frequentius occurrere posse causam, ob quam tale vxoris infortuniū maritus sequi non teneatur.

5 Coniunx coniugem ab alia persona retentum vindicare sibi potest.

6 Marito concessum est, vxorem delinquentem moderatè castigare, moderatiùs, quàm liberos. Et si ^{etiam} tamen viro subdita sit, est tamen sociā & adiutrix, domesticæ administrationis, ideoque quodammodo par: Quod si vxor grauissimè deliquit, acris castigatio iudici committenda est.

7 Suppono, quod punire alterum per modum vindictæ actus ~~est~~ iurisdictionis ad potestatem superiorem pertinens comparatione subditorum quæ potestas iurisdictionis exinde quasi naturaliter promanat, quod plures homines in vnam societatem vel familiam coeunt, non enim potest talis potestas diu conseruari, nisi esset in ea potestas coercendi, & puniendi singulos tanquam membra totius corporis, si à rectitudine honestatis declinēt. His suppositis dico, quod pater familias habeat ius delicta domesticorum moderatè & leuiter puniendi. Ratio, quia potestas puniendi prouenit ex conditione communitatis: Quare cum ciuitas seu Resp. sit perfecta communitas ideo qui præsumt ciuitati, habent potestatem

inferendi pœnas graues mortis. At verò familia
 domus est communitas imperfecta, quare, qui
 præest familiæ, videlicet paterfamilias, & partici-
 patiuè etiam materfamilias habent potestatem
 coercendi & pœnas inferendi domesticis, tantum
 modo leues? cuiusmodi est V. C. subtractio cibi,
 et nisi mo-
 verberatio aliqua spectata personæ qualitate.

Fateor ta-
 am, ob qua-
 n teneatur
 a retentum
 Carcerem priuatum constituere sub capitis
 pœna prohibitum est cæsareo iure, non prohibe-
 tur tamen paterfamilias in casu alicuius delicti
 filiam, vel seruum ad breue tempus includere, et
 pœna punitiõnis causa.

Inquentem
 am liberos.
 Socia & ad-
 coque quo-
 è deliquit,
 er modum
 potestatem
 ubditorum
 si naturali-
 in vnam lo-
 nim posse
 in ea pote-
 s tanquam
 ne honesta-
 paterfami-
 moderatè,
 as punien-
 tatis; Qua-
 munitas,
 potestatem
 infe-
 In punitiõne domesticorum tria concurrere
 debet. Primò causa puniendi, in tantum, vt pœ-
 na commensuret delicto, atrocia crimina etiam
 potest paterfamilias punire, sed leuiter, & intra li-
 mites potestatis suæ, ne interea magistratui ius pu-
 blicè puniendi integrum maneat si ad eius tribu-
 nal deferatur. Secundò conditio personæ punibi-
 lis: Nam sunt quædam personæ domesticæ, quas
 propter ætatis maturitatem & status libertatem
 non decet verberare, sicut nec mechanici, qui pro
 constituta mercede labrant à magistris suis ver-
 berare patiuntur. Tertiò Recta intentio punien-
 tis videlicet non ex odio, sed ex charitate erga de-
 linquentem vt emenderetur.

Frater alijque propinqui licet natu maiores, nõ
 habent ius puniendi consanguineos propter de-
 fectum superioritatis. Excepto, si eorum curæ ac
 potestati seu expressè seu tacitè cõmissi sint, V. C.
 fratres pueri in domo fratris, ætate maioris habi-
 tantes.

Nota tamen per modum correctionis potest

frater V. C. sororem moribus leuem etiamsi suæ curæ specialiter non commissa sit, coercere & castigare ad cauenda damna sorori impendentia, si non castigetur.

NB. Vxor plebea tenetur coquere, lauare, non verò nobilis, eiusmodi enim labores seruales de decent statum eius. Alias obseruandum, quod quicquid mulier V. C. nendo lucratur, sibi acquirit; maritus enim tenetur eam alere ex dote, quod si indotata nupserit, aut ex materia à marito subministrata aliquid conficit, tunc opus ad maritum spectabit.

C A P. III.

De fide thori seruanda.

- 1 **H**Æc est tertia obligatio ad bonum fidei coniugalis pertinens, vt coniux ad aliam personam copulandi causa non accedat, quamdiu coniux eius viuit. Vnde ad alias nuptias transire non licet, priusquam certum nuncium, aliamue moralem certitudinem non minus nuncij aut testis solùm acceperit de morte mariti: Ratio est, quia quamdiu non habetur moralis certitudo, sed dubium aliquod manet de coniugis morte periculū est, ne secundum matrimonium inualidè contrahatur, & fornicatio consummetur. Ergò tutior interim pars tenenda & à nuptijs abstinendum est.
- 2 Propter probabilem non certam credēdi causam, quod coniux mortuus sit, non est alteri coniungi, saltem in externo foro permittendū vt maximo;

trimonium aliud contrahat, quia hæc est praxis
 consistoriorum, & factorum canonum constitu-
 tionibus conforme; Ratio verò est, quia Iudex
 præsertim Ecclesiasticus bonum publicum Eccle-
 siæ & reuerentiam sacramentorum præferre de-
 bet priuato commodo: si autem in tali casu licen-
 tia secundi matrimonij derogetur, solùm timeri
 potest periculum incontinentiæ, quod tamen mu-
 lier cum Dei gratia vitare potest. Si autem licen-
 tia concedatur & publica Ecclesiæ approbatio,
 maius imminet periculum publici scandali & ir-
 reuerentiæ, si forte prior manibus adhuc vi-
 uat.

Quod si tamen mulier ex valdè probabili per-
 suasione ac præsumptione & iustissima credendi
 causa, quod maritus mortuus sit, adeoq; bona fi-
 de si nemo se illi opponeret, ad secundas nuptias
 transfret, nihil in tali casu peccaret. Quamobrem
 confessarius in cōscientiæ foro id ipsi permittere,
 & iudex in externo, si post celebratas nuptias cau-
 sam intelligeret, neque mulierem punire, neque à
 secundo marito separare deberet, donec cogni-
 tum esset, priorem maritum adhuc viuere: Ratio
 est, quia in moralibus, in quibus plerunque certi-
 tudo omnino haberi non potest, homini ad insti-
 tuendas actiones suas, sufficere debet probabilis-
 sima, licet nō omnino certa opinio seu præsumtio.

C A P. IV.

De bono prolis.

Prolis generatio est præcipuus finis actus con-
 iugal, quem proinde coniuges implicite sal-

rem intendere debent. Nisi per accidens ob sterilitatem aut senectutem desperetur proles, ideoque intendi non possit cum nemo operans intendat ad, id quod fieri non posse arbitratur.

² Licitum est coniugio uti ob vitandam incontinentiam, non tantum in coniuge, sed etiam in se ipso. Nam matrimonium post lapsum hominis in peccatum à Deo ordinatum est in remedium concupiscentiæ. I. Cor. 7.

³ Solius corporalis sanitatis causa coniugio uti videtur esse veniale. Nam hæc est sanctorum hominum persuasio, carnalem commixtionem non vacare culpa & deformitate, nisi cohonestetur bono proles, aut bono fidei.

⁴ Propter voluptatem tanquam finem operationis coniugio uti est veniale: Ratio quia non bonum delectabile, quod est naturæ sensitivæ congruum, sed bonum honestum, quod naturæ rationali consonum est, humanarum actionum finis esse debet. Et cum voluptas à natura indita sit, gratia operationis naturalis accedendæ promotionisq; efficienter profectò cum naturali rerum ordine pugnat, quod operationem ad voluptatem refert videlicet ideo operatur V. C. cibum, potum, somnum &c. capit, ut voluptate fruatur.

C A P. V.

De filiis legitimis & illegitimis ac horum legitimatione.

¹ Filij & filia vel legitimi sunt, vel illegitimi, legitimi sunt, qui ex vero matrimonio suscepti

scepti sunt, & qui suscepti sunt ex matrimonio non vero, attamen in facie Ecclesiæ celebrato, & bona fide saltem vnus coniugis consummato. Etsi enim post illorum conceptionem matrimonij impedimentum detegatur, pro legitimis tamen benigna iuris dispositione habentur: dummodo bona fide saltem alterius parentis concepti sunt, quamuis post litis contestationem super impedimento matrimonij, sed ante iudicis sententiam. In dubio etiam ob fauorem liberorum præsumendum est, quod parentum bona fide ex putatio matrimonio concepta fuerint.

Conceptos illegitimè, matrimonium subsequens purgat, si parentes conceptionis tempore ad contrahendum inhabiles non fuerant, & id intelligendum est, quo ad omnia vt nimirum in hæreditate, feudo, primogenitura, non minus, quam alij legitimi succedere, itemq; ad ordines, beneficia, dignitates Ecclesiasticas etiam Episcopales, absq; vlla dispensatione promoueri possint: quia benigna iuris dispositione, ac veluti fictione matrimonium subsequens trahitur retro ad tempus conceptionis liberorum.

NB. Quod si parentes tempore natæ, non item conceptæ prolis ad contrahendum inter se habiles fuerint probabilior & iuri conformior sententia est, quod talis (V. C. ex coniugato cõceptus natus a. post mortem mariti, vel conceptus ex clerico sacris ordinib. initiato, natus verò post dispensatione summi pōtificis) sequente matrimonio nõ legitimeretur. Ratio, quia leges solũ attēdūt ad copulā, quæ si habita est inter personas impeditas, nolunt

lunt

lunt eam purgari subsequente matrimonio sicut colligitur ex illo. *Si vir, viuentē vxore, aliam cognouerit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem vxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius.* Idq; verum est, etiam si mulier virum, quocum copulata est ignorauerit esse coniugatum.

- 3 Filij illegitimi alij sunt naturales, alii non naturales (spurii) inter quos canonico iure hoc discrimen est, quod illi suscepti sint à parentibus, inter quos tempore conceptionis matrimonium consistere poterat. Alii verò non naturales ex coitu damnato suscepti fuerint, sed secundum ius Cæsareum naturales ii solum censebantur, qui nati erant ex concubina vna domi retenta, qua cum matrimonium contrahere potuisset; non naturalis autem, si cum eorum matre matrimonium contrahi non potuisset. Reliqui autem dicuntur Nothi adhuc hodie qui non habuerunt certum patrem.
- 4 Iure canonico omnibus illegitimè natis etiam spurij ex damnato coitu ortis, parentes necessaria alimenta præbere debent, licet cæsareo iure aliud decretum reperiatur.
- 5 Cura alendi legitimam prolem ad patrem pertinet, cum ob eam rem dotem accipiat, vt onera matrimonij sustineat, familiamque alar, præterquam quod mulier propria lacte natos suos nutrire debeat. Quod ad illegitimam prolem attinet, mater eam primo triennio, postea pater alere tenetur.
- 6 Si mater ob paupertatem, vel infirmitatem puero lactando vacare non possit, aut si nobilis sit,

fit, cui secundum morem patriæ dedecori vertitur prolem lactare, patris impensis, nutrix adhiberi debet.

In defectum patris, aliorumque ascendentium 7 per lineam paternam, mater alijque per lineam eius ascendentes prolem inopem alere coguntur, intellige si proles laborando se honestè non possit sustentare.

NB. Nomine alimentorum comprehenduntur, victus, vestitus, habitatio & cætera quæ ad corporis sustentationem necessaria sunt, pro cuiuslibet status conditione.

Rectè verò testatur Gail. lib. 2. obser. 89. quod pater filio spurio rectè donet, aut testamento relinquat, quod sit instar alimentorum sicuti & filia dotem competentem eodem iure dare non prohibetur.

Alimenta ea, quæ absolutè necessaria sunt ad 8 vitam, parentes filiis suis quibuscunque & quantumvis sceleratis, naturali iure debent. Non repugnat tamen filium vel filiam ob crimen propter quod iure exhereditari posset etiam post pueritiã priuari posse omnibus alimētis etiam necessarijs excepto casu necessitatis, Estq; sētentia Vasq.

Filij naturales si nec proles legitima adsit, nec 9 vxor superstes, succedunt patri suo ab intestato in duabus vncijs, & vnà cum illis mater æquali portione.

Testamento vel donatione patri concessum 10 est legitimam prolem habenti, naturalibus filiis suis vnà cum eorum matre vnicam tantum vnicam hæredatis relinquere; Sin mater absq; liberis super-

super-

superstes sit, semiunciam; si liberi legitimi non extent, etiam ex asse hæredes filij institui possunt, vel quodcunq; patri placuerit bona sua eis donare potest, dummodo ascendentes si supersunt, legitima non priuentur.

11 Matri, spectato iure communi Cæsareo naturales liberi vna cum legitimis tam ab intestato, quam ex testamento succedere solent excepto feudorum iure.

12 Etiam Nothi, seu vulgò concepti matri & parentibus maternis, nisi ea illustris sit, vna cum legitimis succedunt secundum commune ius Cæsareum: Ad patris verò successionem non admittuntur, cum eum vel omnino non, vel saltem honesta demonstrare non possunt.

13 Qui ex damnato coitu orti sunt ascendentibus suis, nec ab intestato, nec ex testamento succedere possunt, sed non ascendentes ad eiusmodi filiorum successionem admittuntur.

Alij verò præter ascendentes spurium heredem instituere possunt, Imò etiam auus, deficiente prole legitima nepotem legitimum aut naturalem ex spurio filio natum instituere potest, modo id non faciat intuitu fratris. Deinde si testator bona relinquat executori grauando eum, vt inter pauperes distribuatur, potest executor etiam dare filijs spurij testatoris, si pauperes sint.

14 Fratres illegitimi, etiam vulgò concepti (etiam secundum quosdam ex coitu punibili) siue vteri, siue ex eadem matre nati sint, eorundemque filij ac nepotes inter se consanguinitatis iure succedunt, sed fratres non vterini ab intestato inter se

non

non succedunt: Ratio, quod in illegitimè natis
censeatur esse ius cognationis ex parte matris, nõ
item agnationis, ex parte patris. Neque refert, etsi
filius à principe legitimatus sit, quia intelligitur
in ordine ad succedendum patri, non item alijs
consanguineis.

Potest tamen frater fratrem illegitimum etiam **15**
spurium hæredem testamento instituere.

Habent autem hæc omnia locum in foro con-
scientiæ, adeo vt si filius naturalis aut spurius ali-
quid ex hæreditate accipiat, cuius secundum leges
incapax est, restituere tenetur, quia non est lex
propriè pœnalis in criminis pœnam tantum lata,
sed est incapacitas dominij, seu iuris cuiuscunque
acquirendi ob iustam causam. Interim hæres legiti-
mus non prohibetur spurijs aliud sponte conce-
dere. Quia tum non iure hæreditatis, sed gratuitæ
donationis accipiunt.

Legitimatio siue natalium restitutio fieri solet **16**
per rescriptum Principis, vel alterius à Principe
potestatem habentis. Ea duplex est: Vna ad Ec-
clesiastica iura, ordines beneficia, quam solus
Papa, tanquam supremus in Ecclesia Princeps,
cuiuscunque voluerit illegitimo iure & officio.
Non solet summus Pontifex legitimare alterius
principis temporali iurisdictioni subiectos, nisi
sortem indirectè ac casualiter, si quando grauis
causa Reipubl. Christianæ ita exigat. Altera igi-
tur est legitimatio ad ciuilia iura, puta hæredita-
tum successiones, officia, ac dignitates, qualem
quilibet princeps in temporalibus aut Repub. li-
bera suis subditis etiam proprijs liberis, quin &
Cle-

Cle-

Clericorum filiis, etiam si ipsi quoque Clerici sint, arbitrato suo conferre potest.

- 17 Porro eiusmodi generali legitimatione civili consequitur filius illegitimus, ut instar legitimorum succedat in hæreditate parentum & consanguineorum aliorum, non item in paterna nobilitate, feudo, nisi speciatim expressum fuerit. *Quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter concessurus.* reg. si in 6. unde nec potestate alicui legitimandi data, censi debet concessum, ut ad feuda illegitimus legitimet.
- 18 Spuriorum non est propriè dicta legitimatio, sed potius dispensatio quædam.
- 19 Episcopi communi iure dispensare possunt cum illegitimè natis ad ordines minores tantum & simplicia beneficia.
- 20 Qui habet potestatem legitimandi, censetur etiam habere potestatem dispensandi cum illegitimo in ordine ad certum effectum, non tamen vice versa, qui enim potest, quod maius est, potest etiam quod minus est, si id in maiori contineatur. Deinde dispensatus ad ordines non eo ipso etiam ad beneficia dispensatus censetur, quia ad disparata non fit bona illatio, præsertim in materia strictæ interpretationis.
- 21 Religiosi natalium defectum laborantes, ipso iure dispensati esse censentur ad ordines sacros, non verò ad dignitates, prælaturas.
- 22 In dubio quisque censi debet legitimè natus, quia ut Arist. Non unum sed multiplex pariendi tempus homini à natura datum est. Nam & septimo mente, & octavo, & nono parere potest, quod

quod plurimum, decimo : Nonnullæ etiam me-
liorem vndecimum attingunt.

Si post nuptias contractas ex acto mense septi- 23
mo nondum aduentante sine mensis vndecimi,
proles nascatur pro legitima haberi potest.

C A P. VI.

De bono Sacramenti.

PER bonum Sacramenti intelligitur indissolubi-
lis nexus coniugij, vt neuter ab altero separari
deceat. Matrimonium tamen non est ita indif-
solubile, vt eius dissolutio naturali iuri propriè
repugnet. Nam quibus causis res constituitur
eisde etiam dissoluitur, c. omnis, 17. q. 2. Et. Deus
absoluta potentia in lege naturali dispensari non
potest : si enim lex naturalis est, sequitur ex natu-
ralibus, & per se notis principijs: quæ cum immu-
tabilia sint, stantibus rerum naturis, etiam quod
ex eis deducitur secundum se immutabile est, cõ-
stat. Atqui Deus olim dispensauit cum Iudæis,
vt ob rationabilem causam licitum esset repudiũ
coniugis, seu dissolutio matrimonij, quo ad vin-
culum : Adde quod hæc diuortij consuetudo po-
tuit etiam ad gentes deflexerit.

Matrimonium præsertim consummatum ex 2
prima Dei institutione indissolubilitatem habet
sacri mysterij causa, nimirũ propter futurã verbi
diuini incarnationem, quæ etiam Adamo pro-
phetico spiritu reuelata fuit, dicente *Hoc nam os ex
propheta meis Gen. 2.* Quem locum etiam Christus

kkkk

Matth.

Matth. 19. citat & interpretatur eo fine, vt matrimonium à prima sui institutione indissolubile, atque ita deinceps obseruandū ostenderet, ait itaq;: *Iam non sunt duo sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.*

Maiorem autem firmitatem habet matrimonium consummatum, quam ratum ad eum modū, quo maiorem firmitatem habet coniunctio Christi in Ecclesia secundum carnem assumptam, quam coniunctio Christi cum Ecclesia per charitatem, quippe quæ per mortale solui & afferri potest.

- 10 Matrimonium ratum & non consummatum per religionis professionem omnino soluitur, idq; Ecclesiæ auctoritate, quam per traditionem accepimus. Si enim matrimonium iure naturali aut diuino per vota solemnia solueretur, id ipsum etiā fieret per vota simplicia: quandoquidem votorū solemnitas, & à simplicibus discriminatio solo Ecclesiastico iure introductus est. Atqui per vota simplicia non soluitur hodie matrimonium ratū. Ergo id non ad ius diuinum, quod immutabile & constans est, sed ad Ecclesiæ auctoritatem referri debet. Eapropter Iudici præcipitur, vt coniugi de religionis ingressu ante consummationem matrimonij deliberanti bimestre spacium definiat, intra quod vel propositum Religionis exæquatio vel debitum reddat. Et licet probabile sit, quod coniux etiam nolit ingredi religionem, per bimestre possit negare debitum tamen contrariū est probabilius. Nam extra casum, quo alter coniunx Religionem ingredi cogitat, canones nunquam

quam restringunt coniugi ius & potestatem exigendi carnalem copulam : Quod si vxor deliberans de ingressu Religionis interea per vim oppressatur à marito matrimonium indissolubile quidem redditur quoad vinculum. Sed probabile est, nihilominus vxorem posse ingredi, & inter viduas profiteri, nisi exinde proli incommodum timeatur, *quia nemo sine culpa iure suo priuari debet.* Vxor autem eo bimestri spacio per saporis beneficium libera à debito reddendo habebat ius ingrediendi religionem; Ergo.

Authoritatem Papæ matrimonium ratum ob causam grauissimā solvi potest. Probatum ex praxi. Nam sæpè hoc factum est : & summus Pontifex ob gravem causam soluere potest vinculum professionis religiosæ, Ergo etiam matrimonium ratum. Probatum consequens ex illo vulgato. Si possum vincere vincentem te, possum etiam vincere te. Igitur si autoritate Ecclesiæ solui potest vinculum religiosæ professionis per quod soluitur matrimonium ratum, sequitur eadem Pontificis autoritate matrimonium ratum solui posse.

Neq; vero per hanc dissolutionem soluitur lex diuina, sed sicuti in voto ac iuramento proximè ac directè remittitur ius Deo acquisitum per commissionem Ecclesiæ eiusque summi Pastoris factam Matth. 16. Indirectè verò & consequenter aufertur lex diuina de voto obseruando : quippe quæ ex ipso desinit, quod vinculum legitima potestate ablatum est. Ita similiter lex diuina iubet vinculum matrimonij etiam nondum consummatum perpetuo consistere, præterquam si Ec-

clesiæ dissoluentis autoritas accedat: Ea autem accedente directè quidem soluitur vinculum matrimonij sed lex diuina tantum indirectè & per accidens amouetur, quando apponitur conditio per quam lex diuina obligare iam desinit. Neque sequitur, quod Pontificia autoritate essentia sacramenti mutetur sed fit, vt per auctoritatem Ecclesiæ dissoluto contractu, in quo ratio sacramenti fundata, vir & mulier desinant esse sacramentum symbolum.

6 Nuptiæ secundæ, tertiæ & quartæ tum veteri, tum noua lege concessæ sunt. Est de fide & patet ex Apost. 1. Cor. 7.

7 Coniugium vnus viri cum pluribus simul vxoribus non ita naturali iuri repugnat, vt nulla ratione V. C. Dei dispensatione cohonestari possit; Ratio, quia talis Polygamia ex proprio obiecto malitiam non habet, sed solum ex adiunctis incommodis, quæ in certis casibus abesse, vel alijs minoribus incommodis compensari possunt. Accedit quod intrinsecè mala & iuri naturali aduersantia sunt à Deo, concedi nunquã possunt. Constat autem Deum olim concessisse Patriarchis, vt plures simul vxores lecto accipere possent, idque ad multiplicandum genus Abrahæ.

NB. Concubinæ Patriarcharum dicebantur, non quod legitimæ vxores non essent, sed quia nõ cū legalibus instrumētis acceptæ erant in cõmunionem bonorum, vt familiæ gubernatrices eorumq; filij bonorum præternorum hæredes esse possent, sed solum in societatem thori sicut colligitur Gen. 25.

Polygamia seu matrimonium cum pluribus v-⁸
xoribus est contra primam eius à Deo factam
institutionem Gen. 2. *Quamobrem relinquet homo pa-
trem suum & matrem & adheret uxori suae, & erunt
duo in carne vna*: si autem vir vnus duas vxores ha-
beat, non erunt duo in vna carne, sed potius diui-
sio in plures carnes, vide Matth. 19.

Polygamia plurium virorum ad vnam vxorem ⁹
maiores deformitates præse fert, quam vnus
viri ad plures vxores, & plura etiam incommoda
secum fert, quum non ita vt Deus absoluta sua po-
testate eam concedere non posset. Nā Deus per-
mittendo polygamiam non propriè in ea dispen-
sat, sed affert conditionem, per quam illicita esse
desinat ad eum modum sicuti si iubeat innocen-
tem occidi, vel rem alienam domino suo auferre.

Pœnæ ciuiles, quæ directè ac principaliter in ¹⁰
odium secundarum nuptiarum institutæ erant (V. C.
vt mulier intra annum luctui nubens fiat infamis,
vt posteriori marito non possit donare, aut testa-
mento relinquere vltra tertiam partem, vt nihil à
marito per donationem lucrari possit, & ferme et-
iam aliarum successionum incapax sit) canonico
iure sublata sunt quippe repugnantes libertati
matrimonij à Christo promissæ 1. Cor. 7. Rom. 7.
Quæ verò pœnæ directè ac principaliter in fauo-
rem liberorum prioris matrimonij decrete, in suo
vigore manent, Ratio, quia non sunt propriè dictæ
pœnæ, sed potius promissiones ac fauores libero-
rum, nec simpliciter à secundis nuptijs retrahunt,
sed tantum sub conditione, si cõiunx bonis occa-
sione prioris matrimonij parentibus potiri velit.

kkkk 3 Ta-

Tales pœnæ, sed potius prouisiones sunt. Primò conjunx transeundo ad secundas nuptias amitti proprietatem bonorum prouenientium à coniuge defuncto, vt proinde, neq; ea alienare, neque vltima voluntate cuiquam relinquere possit, sed filijs prioris matrimonij ex æquo inter ipsos diuidenda relinquere cogatur. Secundò conjunx ad secundas nuptias transiens non potest suo coniugi donatione aut vltimæ voluntatis dispositione plus relinquere, quam vlli liberorum prioris matrimonij: Tertio mater transiens ad secundas nuptias priuatur tutela liberorum ex priore matrimonio susceptorum, quia suspicio est; malè administraturam esse propter affectum ad novum maritum & ex ipso suscipiendam prolem. Quartò si mater ad secundas nuptias transeat, meretur, vt educatione liberorum prioris matrimonij priuetur. Quintò si mulier hæres ab intestato extitit alieni liberorum ex priore matrimonio, nõ acquirat plenum dominium, sed solum vsumfructũ bonorum, quatenus ea ex paterna substantia proueniunt, quare ea alienare omnino prohibetur, sed alijs eiusdem matrimonij liberis reseruantur, si superstites sint: attamen ex testamento filij: imò etiam ab intestato, si alius filius aut filia non supersit, pleno iure succedere potest.

¶ Probabile est, quod constitutiones istæ locum non habeant in marito ad secundas nuptias transeunti (eo quod si Imperator etiam patrem in sua illa cõstitutione comprehendere voluisset, id expressisset) sed neq; in vxore secundò nubenti locũ habere videatur ante iudicis sententiã: Ratio est, quia

quia tamen si quatenus ad liberorum promissionē spectant, fauorabiles sint tamen comparatione i-
 plius transeuntis ad secundas nuptias exosæ sunt,
 & quodammodo pœnales, seu ad similitudinem
 pœnaliū, iuxta illud: *Et ex communis viri & mulieris
 mulctæ sit posita, ad mulctam autem nemo obligatur ante
 iudicis sententiam.* Deinde leges illæ quamuis fauo-
 rem liberorum continēt, semper tamen nituntur
 odio secundarum nuptiarum, quasi illæ minus ho-
 nestæ sint, & iunctæ cum aliqua iniuria erga prio-
 rem maritum, impietatem erga liberos; quam ob-
 rem etiam pœnæ ac mulctæ appellantur. NB. NB.
 NB. Hinc resolves, si vir susceptis ex priorē matri-
 monio liberis, defuncta vxore diuite, aliam pau-
 perem duxit, licet iure civili prohibeatur illi plus,
 quàm vni liberorum suorum relinquere: attamen
 coram Deo nihil peccaturum, si supra id, quod le-
 ge concessum est, moderatum quidquam mulieri
 clanculum donet, quo post mortem suam se ho-
 nestè alat. Cum n. id extraneo cuiuis donare aut
 legare possit absq; peccato, cur non etiam vxori
 indigenti, & de se ac liberis suis benè merita: Et
 licet filij beneficio legis ciuilibus dictam donationē
 excedentem rescindere possint, priusquam tamē
 rescindatur puto, eam consistere, vt naturalē affe-
 ctum pariat transferendi dominij rei donatæ in
 vxorem secundum iustam donatoris defuncti vo-
 luntatem.

C A P. VII.

De Divortio.

Divortium (non acceptum quod separatione
 coniugum dissoluto eorū matrimonio quo-

Kkkk 4 ad

ad vinculum fit. ff. & C. de divortijs, sed acceptum pro separatione coniugum, solùm quoad thorum & habitationem) mutuo interdum consensu fieri potest, causa pietatis, vel alia honesta V. C. ne proles supra facultatē multiplicetur, dummodo absit periculum incontinentiæ, sicut colligitur ex Apost. 1. Cor. 7, Et SS. Patres exempla memorant coniugū fidelium mutuo consensu continentiam vouentiū, quamvis propter periculū incontinentiæ consultū nō est conjugib. continentiam vouere, nisi præmissa matura deliberatione, & lōga experientia, quod faciliē cōtinentes ambo esse possint.

2 Coniunx Religionem ingredi potest cum cōsensu alterius conjugis simul ingredientis, vel in seculo edito voto continentię permanentis, modo tunc eius ætatis sit, vt extra probabile periculum incontinentiæ versetur, idemque dicendum, si maritus S. ordinem suscepturus sit colliguntur ita ex Matth 19. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem &c. centuplum accipiet.*

3 Ad Episcopum pertinet dispicere, vtrum vxor, in hoc casu extra incontinentię periculum existat, quare conuenit ab eo ad maiorem securitatem licentiam petere, quamvis etiam sine petita licentia professio valitura sit.

4 Si coniunx absque coniugis consensu religionem profiteatur, professio nulla est; quare reuocari, imò sponte egredi potest, tamē post mortem cōiugis ad alias nuptias transire prohibetur: Ratio: quia præsumptio est, q̄ vouens se voluerit obligare eo modo, quo potest secūndū illud: *Si nō valet*

quod

quod ego volo ut valeat sicut valere potest: At maritus invita vxore se obligare potest ad non petendum debitum, & ad continentiam seruandam post mortem eius; Quare autem hæc in religiosa professione tanquam pars in toto comprehenduntur, ideo præsumptio iuris est quod saltem hæc duo promittere voluerit maritus si professio eius non valeret. Quæ tum præsumptio in conscientia fore veritati cedere debet, si animus vouendi continentiam non erat, nisi dependenter à professionis valore.

Si coniugatus cum consensu alterius coniugis nec religionem ingredientis, nec in seculo votum continentia edentis, profiteatur, officio ordinarij reuocari potest ad vxori debitum reddendum, ea autem mortua ad Monasterium redire cogitur, quia professio valida fuerat.

Si coniunx licentiam impediendi religionem coniugi liberè concessit, censetur se obligasse ad perpetuam continentiam, imò & ad religionis ingressam, si iuuenis aut de incontinentia suspectus sit. Neceffe tamen est, quod fuerit conscius iuris, ita disponentis quod de vxore in dubio non præsumitur, quippe ignarâ iuris.

Si vnus coniugum adulterium commisit, alter eo ipso acquirit ius instituendi diuortium, quoad thorum & habitationem, remanente tamen substantiali vinculo; frustra enim sibi quis fidem postulat seruari ab eo, cui fidem à se præstitam seruare recusat. Quæ causa est, cur Christus Matth. 5. & 19. hanc solam diuortij causam præcepit. Dico autem vobis quia quicumque dimiserit vxorem
Kkkk 7 suam

suam, nisi ob fornicationem mœchatur. Ratio est, quia solum adulterium coniugis repugnat contractui matrimoniali per se, alterumque coniugem in perpetuum liberat à fide coniugali, alia verò crimina ob quæ (infra dicam) coniugem repelli posse per accidens se habent ad matrimonij substantialem obligationem, quare ijs cessantibus recipi debet coniunx.

Intelligitur autem hic per diuortium solum quoad habitationem & thorum, non verò quoad vinculum, vt colligitur ex verbis Christi Marc. 10. Luc. 16. Et Apost. 1. Cor. 7. Nomine fornicationis intelligitur omnis concubitus cum supposito, etiam Sodomia, bestialitas. Quia iustum diuortium oritur ex eo, quod coniunx carnem suam in alteram diuisit contra naturam pacti matrimonialis; Talis autem diuisio fit per Sodomiam, non item per feminis solum effusionem aut tactus impudicos, aut per peccatum mollitiei.

- 8 Maritus & vxor iure diuortij propter adulterium instituendi æquales sunt. Ratio, quia ius diuortij oritur ex violatione fidei coniugalis, ad quæ coniuges æquali iure obligantur.
- 9 Separatio coniugum, quoad thorum propria autoritate fieri potest quia ius naturale ac diuinum ob causam adulterij diuortium fieri permittit; separatio tamen quoad habitationem propter adulterium Ecclesiæ sententiam requirit, ne talis separatio in publicam notitiam venire soleat. Excipe, si etiam crimen adulterij publicè notum sit, vel maritus alio prætextu se separare possit V. C. peregrinationis longinquæ sed sine redeundi proposito, ita vt scandalum euitetur.

Si

Si coniunx in causa non notoria à coniuge sine iudicio Ecclesiæ repulsus sit, ante omnia eum iudex, cuius officium imploratur, in pristinum statum restituere debet, & postea causam diuortij cognoscere, compulso altero ad probationes proferendas. Secus est, si causa diuortij puta adulterium notorium sit, seu per euidentiā facti, seu per confessionem. Nam hoc casu repulsa vxor non restituitur. Ratio, quia petenti restitutionem obstat exceptio de notorio defectu iuris seu proprietatis.

Si coniunx repulsus fuerit prætextu impedimenti dirimentis V.C. ob consanguinitatem, petita restitutione, si probationes in continenti afferantur, restituendus est quoad omnia alia, excepto thoro idque propter periculum fornicationis, si fortè impedimentum subsit.

NB. Maritus sciens coniugis suæ adulterium licet suffiçienter probare nequeat per se loquendo debitum reddere non tenetur, etiam si illi à Iudice sub excommunicatione mandet. Nam præceptum Ecclesiæ in falsa præsumptione fundatum non obligat in conscientia, quia præsumptio cedit veritati: Tamen ne iudicium Ecclesiæ contemnere videatur, condemnetque, obedire debet, quatenus scandali vitandi necessitas postulat.

Coniunx innocens post coniugis perspectum adulterium religionem profiteri vel sacrum ordinem accipere non prohibetur. Nocens tamen hoc non potest facere, si innocens statum non mutat; Quandoquidem sententia diuortij nihil commodi

modi innocenti afferri debet, quominus coniugem alterum reuocare, ipsique reconciliari possit, si ita ipsi lubitum sit. (Secus si innocens ingressus sit religionem) Quod si tamen coniunx adulter semel aut iterum monuerit alterum coniugem, ut post suam emendationem recipiatur, non exauditus religionem ingredi, vel sacros ordines accipere potest.

83 Certi casus sunt, in quibus coniugi diuortium non permittitur propter coniugis adulterium, videlicet primò si coniunx vim passa, quia formaliter non est diuortium; lecus est, si graui metu compulsa consensit. Nam mortem potius oppetere debet ex fidei coniugalis natura quàm in stuprum consentire. Secundò, si per ignorantiam ad non suam accessit, aut si vxor maritum probabiliter defunctum putauit, & ad alias nuptias transiit, aut in hoc casu cum aliquo fornicetur, quia vacat culpâ adulterij formalis, quod solum causa iusta diuortij est. Terriò si alter coniunx etiam criminis particeps fuit, vel etiam ipse fornicatus, quia in hoc casu paria delicta pari veluti compensatione tolluntur.

Monet tamen Molina Maritum adulterum nihilominus posse criminaliter accusare vxorem de adulterio ad vindictam publicam, quia in ordine ad accusationem criminalem delicta paria non compensantur, præsertim cum leges permittant marito vxorem de adulterio criminaliter accusare, sed non vice versa vxori maritum suum. l. r. c. ad L. Iuliam de adulterijs.

84 Si post vnus, vel vtriusque adulterium coniuges

ges reconciliati sint, censetur ius matrimonij restitutum perinde ac si crimen nullum antecessisset. Quare si alteruter coniunx postea fornicatur, alter acquirit ius diuortij.

NB. Si post sententiam diuortij Iudicis auctoritate factum, etiam alter coniunx adulterium committat, non obligatur ad recipiendum coniugem nisi iudex ex officio compellat ad occurrendum probabili periculo incontinentiæ. Illud tamen fatendum est, quod coniunx accusatus ciuilitate de adulterio ad diuortium instituendum possit etiam post litem contestatam opponere exceptionem de lapsu alterius coniugis. Imò coniunx, qui similiter fornicatus est, non potest bona conscientia diuortium instituere. Esto crimen eius occultum & alterius notorium sit, modo etiam actum se emendare peccata existat.

NB. Innocens præsumitur condonare nocenti si familiariter eam tractet cum illo commisceatur, si tamen re ipsa abfuit voluntas condonandi, nihilominus in conscientia foro diuortium instituere poterit, licet in externo foro non audiatur propter iuris amissi præsumptionem.

Coniunx à coniuge adultero separare se potest, 15 sed non debet ex necessitate præcepti per se & ordinariè loquendo (quia vt S. Aug. permisit Dominus, non iussit) nisi id necessarium sit, ad procurandam emendationem coniugis, vel ad scandalum vitandum, ne maritus crimini vxoris sæpè relabentis indulgere videatur.

Coniunx innocens post institutum diuortium 16 coniugem emendatum reuocare suo iure potest:
Ratio,

Ratio, quia per iudicis sententiam innocens suo iure priuari non debet, cum alioquin exceptio rei iudicatae proficeret reo, contra quem lata fuit, quod iniquissimum esse ait Iulianus l. euidenter ff. de except. rei iudicatae. Sed tamen innocens non obligatur reuocare emendatum, quandoquidem frangendo semel matrimonij fidem priuatus est iure exigendi debitum coniugij. Ex charitatis tamen lege si coniunx in periculo incontinentiae versetur, recipiendus est.

- 17 Aliæ causæ diuortij instituendi sunt idque per accidens, utpote non prouenientes ex violata fide matrimonij, ut proinde talibus causis cessantibus coniunx recipi debeat. Prima, lapsus in hæresin conuenienter. Apost. ad Tit. 3. *Hereticum hominem post unam & secundam correptionem devota*. Requiritur tamen pertinacia: Emendatum verò condemnatum tunc recipere non tenetur, quia Ecclesia in pœnam hæresis priuare potest alijs iuribus dominij. Ergò etiam iure illo, quod habet in corpus coniugis. Secunda graue periculum animæ, sicut licet ob periculum infectionis corporalis V. C. lepræ recedere, cur non ob periculum animæ V. C. si maritus sit magus, si sollicitet ad peccatum innocentem, conseruatur illud Christi Matth. 5. Si oculus tuus scandalizat te &c. Tertia, graue periculum corporis, huc pertinent insidiæ, quas coniunx alterius vitæ machinatur, vel alia magna coniugis sæuitia, seu ex ira, seu ex ebrietate &c. proueniens ut sine probabili periculo grauis damni ipsi cohabitare non possit. Dico graue malum oportere esse in futurum impendens, & inuitabile, ut

ius vic
tò hor
litate
mortis
atroc
tes dife
centi n
beat d
petuò
uere co
iam ma
suffici
C. à ma
moto a
bilis tin
timen
tio suff
inferen
tem car
facis co
cautio
interdu
turame
timetur
quintu
NB.
pericul
cohabi
Qui
casibus
ticipem
matrim

itus videlicet metus ac trepidatio iusta sit, & merito hominem prudentem considerata personae qualitate moueat. Eiusmodi malum non tantum est mortis aut mutilationis membrorum, sed etiam atrocium verberum. Præterea graues & frequentes discordiæ, quibus cohabitatio coniugi innocenti molesta redditur, sufficientem causam præbeat diuortio, cum graue malum reputetur perpetuò offensum habere eum, quo cum semper vivere cogaris, & ex quo res tuæ pendent. Dixi etiam malum in futurum impendens: Non enim sufficit ad diuortium semel aut iterum uxorem V. C. à marito præter consuetudinem ira ingenti commoto acriter nimis verberatum esse, nisi probabilis timor sit eiusmodi malum sepius in posterum timendum esse. Dixi tertiò inuitabile, quia si cautio sufficiens dari possit de malo in posterum non inferendo, non erit locus diuortij. Sufficiens autem cautio censeretur, per quam boni viri arbitrio factis consultum est incolumitati alterius qualis cautio plerumque est fideiussoria, aut pignoratitia, interdum verò optima est iuratoria, si vir probus iuramenti religionem quam maximè reuereri existimetur. Cæterum hæc omnia discutienda relinquuntur arbitrio iudicis.

NB. Si coniunx in amentiam incidat & alteri periculum vite non timeatur, licet molestum sit ei cohabitare, tamen molestia hæc toleranda est.

Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem mariti participem esse. I. cum dolens & si maritus ff. soluto matrimonio.

Si

18 Si causa diuortij propter graue periculum corporis aut animæ notoria sit propria auctoritate separatio fieri potest per se loquendo; Interim tutius est, imò ratione scandali vitandi plerunquè necessarium, vt iudicis Ecclesiastici officium impleretur nisi periculum in mora sit.

19 Facto diuortio inter coniuges liberi ordinariè manere debent penes innocentem, expensis patris, si is causam diuortio dedit. Sin cōtra apud patrem expensis matris locupletis, saltem post iudicis sententiam.

Limita hoc primò, si innocens infidelis sit, tunc in fauorem fidei tradenda est alteri coniugi fidei proles. Secundò licet vir diuortio causam præbuerit, si tamen mulier ad secundas nuptias transeat, proles educandi ipsi nō relinquitur. Tertis si mater, quæ causam diuortio dedit, locuples sit, pater autè minus idoneus proles relinquitur apud matrem similiter haud dubiè dicendum si pater, qui causam diuortio dedit, locuples sit, mater autem pauper, proles patri relinquenda est.

PARS QUARTA.

De impedimentis matrimonij tum dirimentibus tum impediētib; tantum.

C A P. I.

De impedimentis matrimonij in genere.

1 Impedimenta matrimonij alia sunt impedimentis tantum, illicitum scilicet reddentia, sed tamē

non validum relinquentia; Alia verò dirimentia non eo sensu sic dicta, quasi matrimonium ratum dirimant sed impediunt ratum, & validum dat.

Spectata rei natura, & seclusis Ecclesiasticis, constitutionibus, omnis magistratus secularis, qui absolutam potestatem habet ferendi leges ad subditos suos, potest eisdem impedimenta matrimonii tum dirimentia, tum impediencia tantum ob iustam causam decernere, quia matrimonium humanus contractus est in naturæ officium & ad propagationem communitatis institutus; Quare proinde ut alij contractus subiacent dispositioni magistratus, quatenus necessarium iudicatur ad bonum Reipublicæ ut personæ aliquæ inter se contrahere prohibeantur. Neque obstat quod matrimonium sit sacramentum, quia ratio sacramenti superueniens non mutat, sed potius ut materia supponit humanum contractum, quo immutato per humanam potestatem.

Consequenter etiam desinit esse materia sacramenti. Simile quoddam cernere est in alijs sacramentis: Etsi enim homines materiam eorum à Christo institutum mutare non possint directè, possunt tamen destruendo vinum V. C. per aquæ infusionem, ut desinat esse materia sacramenti. Nilominus tamen his non obstantibus Ecclesiæ potestatem statuendi impedimenta matrimonij Principibus Christianis respectu fidelium interdixit, sibi que propriam reservauit; sicut & alias causas matrimoniales, quia ita decuit, potestatem contractus matrimonij ad sacramenti dignitatem eleuatus est. Sed hæc non impediunt Principes Ethnicos, quin leges ferre possint pro

marrimonijs subditorum suorum , & impedimenta statuendi , cum apud eos sacramentum non sit.

3 Fideles subiecti Principibus Ethnicis non videntur adstringi impedimentis matrimonij secundum leges illorum ciuiles , idque ideo , quod non excedat potestatem indirectam Ecclesiæ , omnes vbiq; terrarum degentes Christianos eximere legibus ciuilibus & subijcere Ecclesiasticis , quod attinet ad matrimonij validitatem aut invaliditatem , quippe cum plurimum propter sacramenti dignitatem intersit in hac re vniformitatem inter omnes Christianos existere.

4 Impedimenta matrimonij non nisi vniuersalibus Ecclesiæ legibus decerni possunt , non item particularibus statutis Episcoporum : Ratio quia causæ , quibus valor matrimonij vertitur semper grauissimè iudicatæ sunt , vt proinde vniuersali pontificio iure definiri debeant.

5 Matrimonium cum impedimento dirimente scienter contrahere , est mortale , quia est violatio legis iustæ in re magni momenti , etiam sacrilegium , eò quod taliter contrahentes ad velandum scelestum suum contractum , abutuntur ritibus , ac nomine sacramenti , non sine eius iniuria ac irreuerentia . Excipe tamen , nisi grauis metus cogat ita celebrare . Talis enim non peccat cum reuera non habeat animum verè contrahenti . Secus se absolutè & efficaciter non posse , sed tantum promittendi , quatenus ex sua parte potest : cuiusmodi promissio in tali necessitate non potest esse illicita .

cira, dummodo absit animus ira inualidum contractum matrimonium consummandi.

Copula habita cum persona, qua cum matrimonio ob Ecclesiasticam constitutionem consistere nequit, tunc accipit specialem malitiam necessario in confessione explicandam, si impedimentum constitutum fuit precipue propter copulam, quasi illa indecentiam habeat in ordine ad virtutem, puta religionis, ut videre est in religionis voto, cultus disponitur aut contra virtutem pietatis ac reuerentiae erga sanguine iunctos, ut in impedimento consanguinitatis, affinitatis: Secus verò res habet, si impedimentum positum fuit non propter indecentiam copulae, sed ob aliam causam puta criminis punitionem, vel matrimonij libertatem tuendam, ut videre est in impedimento criminis raptus. Quare si quis hoc casu cum muliere, tanquam cum coniuge coniungatur, simplicem fornicationem committit, nisi id faciat in contemptum Ecclesiae.

CAP. II.

De impedimento Erroris.

Error personae contractum matrimonij naturali iure irritum reddit. Ratio, quia error circa substantiam siue obiectum substantiale vitiat omnem contractum, Persona autem determinate cognita contrahenti solet esse substantiale obiectum contractus matrimonialis. Ergo error circa personam vitiat contractum matrimonij. In

LIII 2 sacra-

sacramentis verò aliis, V. C. baptismatis error circa personam, putando esse Petrum, cum sit Iohannes &c. sacramentum non vitiat, quia virtualis ministrantis intentio esse debet baptizandi, confirmandi hominem præsentem, ac capace[m] quicumque ille sit. Quod si tamen errans actualiter intendat contra hæc cum muliere proposita, quæcunque illa sit, valet matrimonium; sicuti & valida est emptio, si falsò existimans esse bucephalum, velit tamen emere hunc equum, quicumque sit; Nam eiusmodi error speculatiuus tantum censetur, non practicus, quippe haud vitians obiectum substantiale actus voluntarij.

- 2 Error circa qualitatem, & si ex dolo alterius contrahentis proueniat, & det causam contrahendi, matrimonium non infirmat, V. C. si quis contrahat cum Caia simulante se sanam, virginem, cum sit leprosa, corrupta &c. Quia talis error non tollit voluntarium simpliciter, nec vetus Canon extat, quo infirmetur tale matrimonium, quippe substantialiter consistens. Limita hanc assertionem. Primò nisi contrahens actualem voluntatem habeat non accipiendi mulierem hanc in uxorem, nisi sana, virgo sit. Secundò nisi error qualitatis etiam in errorem substantiæ, siue personæ redundet, si videlicet aliquis existimet, se cum alia persona contrahere, non ea, quam exterius accipit; Ideoque neq; consentiat cum hac contrahere, quia non cognoscentis aut errantis non est consensus. Id verò tunc evenire solet, si per qualitatem vnam vel plures, certa persona describatur, animoque designetur, quæ visu alioquin
igno-

ignota est, vt si consentiens animo ad accipien-
dam eam, quæ est inter filias Sempronij primoge-
nita, offeratur autem postea Caia, quæ primoge-
nitam se mentitur: Non valet matrimonium, ta-
met si ponamus primogenitam ante mortuam ef-
se. Secus est, si Caia hæc visu prius nota, & ad
matrimonium determinata fuisset, tametsi postea
simulet se primogenitam, cum non sit; Valebit
tamen matrimonium nisi actualis inrentio fuisset
saltem animo retenta, non accipiendi eam nisi
primogenita sit.

Quod verò matrimonium Ecclesiastico iure
irritum sit, quod graui metu iniusto celebratum,
non verò quod ob dolum: Ratio est, quia utrum-
uis iniusta, grauis interuenerit plerumque coram
Ecclesia demum stare potest; At verò dolum feruè
occultus est, Quare ne multa matrimonia dubi-
um valorem haberent, expediebat ea non in fir-
mari, quando spectato naturali iure subsistendi
vim obtinent.

Error circa qualitarem conditionis seruilis, si
alter contrahentium ingenuus est, vel liber, ma-
trimonium irritum reddit, quia conuenit, vt ma-
trimonium contrahentes æqualem corporum suo-
rum potestatem inter se conferant ad generatio-
nis finem &c. Liber autem homo plenam sui cor-
poris potestatem habens, dat alteri, obligans se
ad indiuiduam vitæ societatem, mancipium au-
tem hoc non potest facere, quando quidem in po-
testate domini sui constitutus vendi, & in terras
longinquas ablegari potest; Si tamen liber sciet,

alterius quocum contrahit seruilem conditionem iam sponte remittat, valebit matrimonium.

4 Mancipium à Domino prohiberi non potest, quominus matrimonium contrahat: quamuis debita seruitia nihilominus exigi possint, etiam ablegando ab vxore, quia iure suo utitur; peccabit tamen dominus contra charitatem, si coniugis probabili periculo in continentiam exponat; Quare Iudicis Ecclesiastici officio interdici illi poterit, ne seruum coniugatum ita impediatur dominus, ne nunquam, aut vix unquam vxori cohabitare possit.

5 Coloni, Originarij, ascriptitij, quales in Germania etiam (qui ita dominis terræ obligati sunt, vt recedere illis non liceat, nisi remissione gratis facta, aut precio remissionis persoluto) propriè non sunt serui, sed potius liberi homines. Quare quæ in hoc capite de seruis dicta, ad eos non pertinent.

C A P. III.

De impedimento Voti.

2 Votum solemnis professionis in religione approbata, nõ tamen soluit matrimoniũ ratum, sed etiam dirimit contrahendum. Ratio quia placuit Ecclesiæ eos, qui vitæ perfectioris statu suscepto, stabili se obligatione D E O & Ecclesiæ cõsecrant, inhabiles efficere ad statum matrimonij religiosæ eiusmodi obligationi valdè repugnãtem.

Vota

Vota simplicia in foci: Iesu, matrimonium²
 contrahendum dirimunt, sed antea contractum
 & ratum non dissolunt.

Votum solemne, quod sacro ordini annexum³
 est, matrimonium ratum non soluit, dirimit ta-
 men ac impedit contrahendum. Ratio verò, cur
 Ecclesia velit per professionem religionis matri-
 monium ratum dirimi, non item per susceptio-
 nem ordinis, quia per professionem censetur fieri
 perfectissima traditio sui ipsius & reciproca ob-
 ligatio quædam cum religione, ideoque mors quæ-
 dam spiritualis, ac veluti alterum spirituale matri-
 monium, cui meritò prius, secundum carnem ini-
 tium cedere debeat, cuiusmodi perfecta traditio
 in susceptione S. Ordinis non reperitur.

NB. Quod ex communicati ipso facto incur-
 rant religiosi utriusque sexus, & clerici in sacris,
 qui matrimonium contrahere præsumunt, & qui-
 cunque cum monialibus contrahere non verentur.

Clericus in sacris de facto matrimonium con-
 trahere præsumens, est suspensus ab ordine, quã-
 tis Episcopus post potentiam possit cum ipso dis-
 pensare, si bigamus factus non est.

Votum simplex continentie in seculo est im-
 pedimentum impediens tantum, non dirimens.
 Ratio, quia per tale votum homo in facie Ecclesie
 non censetur mutare statum, cum nullam promissio-
 nem acceptante Ecclesia edat. Vnicus tamen
 casus excipitur, si vxor edito continentie voto li-
 centiam marito dederat S. Ordinis suscipiendi,
 L. III 4 eode-

eo defuncto, ne validè quidem ad secundas nuptias transire potest.

- 6 Qui cum voto simplicis continentie, matrimonium contraxit ante impetratam dispensationem conjugij debitum petere prohibetur: Non ita verò, qui post votum Religionem ingrediendi ac profitendi matrimonium contraxit, ac consummavit. Talis enim neque petere neque reddere prohibetur, cum nondum habeat votum castitatis, sed votum de vouenda castitate solemniter, à cuius voti expletione impeditus est, donec matrimonium solvatur.

C A P. I V.

De impedimento consanguinitatis.

- 1 **C**ONSanguinitas est vinculum personarum, quæ ab eodem, eoque propinquo stipite seu progenitore per carnalem generationem descendunt. Explicatur. Omnes gentes agnoscunt vinculum aliquod ac veluti naturalem animorū iunctam cum similitudine corporum inter eas personas intercedere, quæ ab eodem stipite seu progenitore eoque propinquo oriuntur: Vnde & propinquitas sanguinis dicta est. Qui verò à communi stipite remoto descendunt, consanguinei vocari non solent, alioquin omnes homines consanguinei erunt, quippe ab eodem parente Noë & Adamo descendentes. Ratio huius rei est, quia virtus generatua propensa quidem est ad generandum simile sui, verum quo magis à communi stipite

stipite seu generante per succedentes generatio-
nes quibusdam quasi gradibus progressio fit eò
magis similitudo seu proportio sanguinis minui-
tur.

Cognatio & agnatio differunt, sicut genus & ²
species. Nam cognati siue quod idem est, con-
sanguinei, non omnes cognati dicuntur, sed ij tã-
tùm, qui per virilis sexus cognitionem iuncti sunt,
& idcirco idem nomen, eandemque familiam se-
quuntur: siue mares sint, siue fœminæ videlicet
Titius & filij eius, filiaque & germani fratres eius,
fratrumque filij ac filia agnati dicuntur.

Linea consanguinitatis (ordinata coniunctio ³
personarum consanguinitatem inter se habentiũ)
triplex est. Descendentium, quæ est secundum
habitudinem principij ad eos, qui inde deriuantur:
Secundò, Ascendentium, secundum habitu-
dinem eorum, qui deriuantur ad principium su-
um, liberorum ad parentem. Tertiò Linea trans-
versa, quæ est habitudo eorum, quorum neuter
ab altero, sed uterq; aut omnes ab eodem princi-
pio descendunt.

Gradus consanguinitatis definitur. Distantia
unius personæ ab altera in eadem linea, siue scala
consanguinitatis. Finguntur etiam gradus hi ad
similitudinem scalarum, quas ita ingredimur, ut à
gradu in gradum proximum, qui ex illo quasi nas-
citur transeamus.

NB. Pro linea ascendente & descēdēte traditur
hæc regula utroq; iure recepta. *Tot sunt grad. in Linea
descendente vel ascendente, quot persona, vnâ dēptâ.* Qua-
re pater & filius primo gradu iuncti sunt; Auus &
L III § nepos

nepos secundo : Proauus & pronepos tertio ;
Abauus & abnepos quarto, & sic deinceps.

4 Transversa linea duplex est ; vna æqualis, quæ est
inter personas à communi stipite æqualiter distā-
tes : Videlicet intra fratres & sorores, inter pa-
truales & consobrinos, & horum filios & nepo-
tes, pro hac secundum iuris canonici constitutio-
nem hæc regula recepta est. *In linea transuersa æ-
quali quot gradibus persona singula à communi stipite di-
stant, totidem inter se distant.* Quare cum fratres &
sorores vno tantum gradu à suo patre vel matre
distent, in linea recta sequitur, uno etiam gradu
inter se distare : Patruales autem & Consobrini
sunt in secundo gradu lineæ transuersæ: quia in li-
nea recta duobus gradibus à communi eorum sti-
piti, auo, & auia distant. Deinde filij & filia pa-
truelium & consobrinorum tertio gradu iuncti
sunt, quia in linea recta tribus gradibus à proauo
vel proauia communi ipsorum stipite distant. Ne-
potes autem patruelium & consobrinorum qua-
rto gradu iuncti sunt, quia in linea recta à commu-
ni stipite, suo abauo vel abauia quatuor gradibus
remoti sunt. Alia est linea transuersa inæqualis
inter personas inæqualiter distantes à communi
stipite: videlicet inter patruum vel amitam, & fra-
tris filios, inter magnum patruum, vel magnam
amitam, & fratris eorum nepotes, qui omnes in-
ter se agnati sunt. Et similis ratio est de reliquis
cognatis, videlicet avunculo & matertera, magno
auunculo, & magna matertera, &c. cum sororū
filiis, nepotibus, & pronepotibus. Pro hac linea
secundum ius Canonicum hæc regula recepta est:

In li-

In Linea transuersa inequali, quot gradibus, quæ remotior est persona, à communi stipite distat, totidem gradibus persona ipsa inter se distat. Quare patruus vel amita in secundo cognationis gradu est cum liberis fratris sui, & auunculo, & matertera in secundo gradu cognationis est cum liberis sororis suæ, quia nepotes si duobus gradibus in linea recta distant ab auo suo, cuius filius fuit eorum patruus, aut filia amita vel abauia sua, cuius filius fuit auunculus, & filia matertera. Similis ratio est cum magno patruo, magna amita, magno auunculo, magna matertera, qui tertio gradu coniuncti nepotibus sui fratris & sororis &c.

Consanguinitas hodie intra quartum gradum 5, lineæ transuersæ tam æqualis, quàm inæqualis matrimonium contrahendum impedit ac dirimit:

Iure autem antiquo ad septimum usq; gradum impedimentum hoc extendebatur.

SCHE-

SCHEMA CONSANGVINI-

TATIS.

	Abavus.	
	Abavia.	
	IV.	
Magnus pro-	Proavus.	Magnus.
patruus.	Proavia.	proavunculus.
Magna propa-	III.	Magnaproma-
trua.	Avus.	tertera.
IV.	Avia.	IV.
Magnus pa-	II.	Magnus
truuus.	Pater.	Avūculus Ma-
Magna amira,	Mater.	gna Matertera.
III.	I.	III.
Patruus		Avunculus.
Amita.		Matertera.
II.		II.
Frater		Soror.
I.		I.
Filii & Fi-		Filii &
liae : fratris.		Filiae Sororis.
II.		II.
Nepotes	Filius.	Nepotes.
& Neptes ex	Filia.	& Neptes.
fratre.	I.	ex Sorore
III.	Nepos.	III.
Pronepotes	Neptis.	Pronepotes
& Proneptes	II.	& proneptes
ex fratre.	Pronepos	ex Sorore.
IV.	proneptis.	IV.
	III.	
	Abnepos	
	Abneptis.	
	IV.	

Con-

Confanguinitatis Schema hoc extensum tantum est ad gradus quatuor, videlicet inter quos secundum ius canonicum est impedimentum dirimens; adeò, vt hypothecus ille seu mas sit, seu fœmina, cum nulla harum personarum nuptias contrahere possit, prohibente confanguinitatis iure.

Ad intelligendum schema antecedens.

NB. Primò Gradus confanguinitatis personarum omnium in hoc schemate positarum, intelligendi sunt, cum ordine ad hypothecum: Ita ut V.C. hypotheci proauus sit ipsi coniunctus in tertio gradu; patruus hypotheci sit ipsi coniunctus in secundo gradu; abnepos hypotheci sit eidem coniunctus in quarto gradu. Potest quidem etiam abnepos in schemate positus comparari cum abauo, sed respectu hypotheci; vt dicatur, quod abnepos hypotheci cum abauo hypotheci coniunctus sit octo gradibus, quia in linea recta 9. personæ positæ reperiuntur: quare vnâ demptâ, manet personæ octo: totidem igitur gradus sunt, iuxta primam regulam hoc capite traditam.

NB. Secundò. Pro linea recta quatuor tantum gradus cum ascendentium, tum descendentium positi sunt: vt videlicet esset norma seu regula lineæ transuersæ, cuius 4. tantum gradus secundum ius canonicum matrimonio impedimentum præstant. Alioquin autem vera est sententia, Iure consultorum: *Quod nuptia consistere non possunt inter eas personas, quæ in numero parentum, liberorumue sunt, siue proximi, siue vltioris gradus sint, usque in infinitum.*

Sed

Sed ideò in linea recta gradus vltiores assignare intermissimus, quia moraliter vix accidet casus, vt ascendens vnã ex descendibus vltra 4. gradus in matrimonium accipere possit, & si accideret, repellendus utiq; foret.

C A P. V.

De Impedimento affinitatis.

1 Affinitas est propinquitas personarum ex copula carnali proueniens. Ea duplex; Vna, quæ ex legitimo thoro originem trahit, altera quæ ex illegitimo, puta, fornicatione, adulterio, stupro. Neque interest, vtrum carnalis copula fiat cum volente, an ignorante, ebria, coacta: dummodo per emissionem seminis in naturale vas mulieris: Cum enim vir & mulier per huiusmodi coniunctionem efficiantur veluti vna caro; idque non tantum in legitimo coniugio, sed etiam in fornicatione. 1. Corinth. 6. Hinc sequitur *quasi* Titius & Caia carnaliter coniungantur, omnes consanguinei Titij, secundum eundem gradum, quo consanguinei ipsius sunt, fiant etiam affines Caiæ, & omnes consanguinei Caiæ, fiant affines Titij.

2 Affinitas, quæ ex legitimo thoro est, intra 4. gradum matrimonium impedit, ac dirimit. Sensus est. Quod Titius matrimonium nec valide, nec licite contrahat cum Caiæ defunctæ vxoris suæ consanguineis intra 4. gradum, neque Caia cum ^{con}sanguineis defuncti mariti Titij, etiam intra 4. gra-

4. gradum. Affinitas ex illegitimo thoro impedit & dirimit duntaxat intra secundum gradum. Sensus est; Si Titius fornicatur cum Caia, inhabilis fit ad matrimonium, contrahendum cum Caiæ sorore, patruela, consobrina, matertera.

Affinitas orta ex incestu cum consanguinea cō-
iugis intra secundum gradum impedit à debiti cō-
iugalis petitione, non tamen à redditione: nec re-
fert, vtrum incestus occultus sit an publicus.

Affinitas, quæ per accidens est inter personas, 4
quarum neutra per copulam carnalem affinitati
per se causam præbuit, nullum matrimonio im-
pedimentum præstat, ac proinde talis affinitas et-
iam inter virgines consistere potest. V. C. Si Ti-
tius & Caia carnaliter copulentur, ratione huius
copulæ, adeoque per accidens consanguines
Titij contrahit affinitatem, cum consanguineis
ipsius Caiæ: quæ tamen affinitas matrimonium
inter ipsos nec impedit, nec dirimit. Quamobrè
nihil obstat, quo minus duo vnius familiæ fratres
matrimonium contrahant cum duabus alterius
familiæ sororibus. Et potest aliquis successiuè
plures vxores accipere, quarum mariti fratres
germani erant, V. C. Galla & Cæcilia nupsere
duobus fratribus, poterit Sempronius Gallam vi-
duam effectam ducere, eâque mortua viduam
Cæciliam. Deinde pater sponsi ducere non pro-
hibetur matrem, vel filiam sponsæ, similiter ali-
quis ducere potest matrem, vel filiam vitrici sui
aut nouercæ suæ.

Præterea, si Caia habeat fratrem Sempronium,
cui nupta est Placidia: Titius verò ducat Caiam,
tunc

Tunc Titius contrahit affinitatem propriè ac per se cum Sempronio ; per accidens verò cum Placidia.

Denique erant duo fratres, Iulius & Augustus; ille duxit Caiam, hic Semproniam : mortuo Iulio, Titius duxit Caiam viduam ; hac verò mortua, mortuo item Augusto, non prohibetur Titius secundas nuptias celebrare cum relicta Semproniam ; quia Titius & Semproniam per accidens tantum affines sunt, ratione defunctorum priorum coniugum Augusti & Caiæ, qui per se ac propriè affines erant : siquidem Augustus erat frater Iulij, cuius coniux erat Caia. NB. NB. NB. Plures eiusmodi casus affinitatis per accidens occurrere possunt, pro quibus cognoscendis nota hanc regulam : Si neque vir carnaliter cognouit consanguineam mulieris, cum qua ille nuptias contrahere cupit, neque mulier carnaliter cognouit consanguineum viri ; tunc si quæ inter eos affinitas, ea per accidens tantum est, matrimonii contractum non impediens.

§ Gradus affinitatis per se ac propriè dictæ, desumi debet ex arbore consanguinitatis proprii coniugis. Nam affinitas illa oritur ex carnali copula viri cum muliere; ita ut quot gradibus consanguinitatis personæ iunctæ sunt viro, totidem etiam gradibus iungantur viro. Quare si vir personas sibi affinitate per se iunctas cognoscere velit, mulieris cum qua copulatus est, arborem consanguinitatis inspicere debet ; nam nullam ex consanguineis eius intra quartum gradum (si copula coniugalis fuit) aut intra secundum gradum (si copula fornicaria

caria fuit) in matrimonium ducere potest. Simili ratione mulier, si personas affinitate sibi per se iunctas deprehendere velit, arborem consanguinitatis viri. quo cum copulata est, inspicere debet. Nam nullum ex consanguineis eius intra quartum gradum iuxta dictam distinctionem in matrimonium accipere potest, absque legitima dispensatione.

Pro faciliiori captu huius assertionis nota hanc praxin. Si vir & mulier inter se matrimonium iungi volentes timeant, ne impedimento suo affinitatis, seu consanguinitatis teneantur; In primis inquiratur, vtrum inter eos sanguinis coniunctio intercedat, *Dbs ein Blutsfreundschaft seye*; Si affirmant, tunc inspicienda erit arbor consanguinitatis, & considerandum, vtrum à communi stipite æqualiter distent, an inæqualiter. Si æqualiter, siue vnam, siue alteram personam compara cum stipite suo; & inspicere, quotnam gradibus ab eo distet, totidem enim distabit à persona illa, quam in matrimonium accipere velit. Sin verò inæqualiter distent à stipite, tunc comparetur persona, quæ remotior est cum stipite, & quot gradibus ab eo distat, totidem gradibus personæ contrahere volentes distabunt: qui gradus, si sint quatuor, aut pauciores, adest impedimentum, vt sine dispensatione Sum. Pontif. coniungi non possint: sin verò pluribus, quam quatuor gradibus distent nullum est impedimentum consanguinitatis.

Quod si verò dictæ personæ vir & mulier respondeant, non esse inter ipsos sanguinis coniunctionem, sed tantum affinitatem, *ein Schwager-*
schaffe

M m m m

schaffe

schafft (loquor autem de affinitate, contracta ex copula coniugali non fornicaria) hoc casu quaeratur, vtrum dictae personae antea matrimonio iunctae fuerint: si enim neutra harum personarum coniugata fuerat, sed primas nuptias contrahere velint, certum esse debet, nullum inter eas affinitatis impedimentum est. Sin verò respondeant, alteram vel vtramque personam antea matrimonio iunctam fuisse, tunc inspiciatur matrimonium istud, ex quo affinitas inter Iacobum & Annam, qui modo coniungi desiderant, orta sit: quia V.C. Iacobus dicit, se habuisse vxorem Vrsulam cui Anna coniuncta fuerit *Sie sey ihr befreundtin gewesen.* Tunc demum consideretur, vtrum inter Annam & Vrsulam fuerit coniunctio sanguinis intra quatuor gradus: nam in eadē distantia graduum erit impedimentum affinitatis inter Iacobum & Annam; vt proinde sine summi Pontificis auctoritate coniungi non possint. Sin verò inter Annam & Vrsulam nulla fuit sanguinis coniunctio tunc dicta affinitas nihil omnino impedit, quo minus Iacob Annam in vxorem ducere possit.

Quod si demum affinitas inter Iacobum & Annam ex copula illegitima orta sit, quia verbi causa Iacobus cognouit Vrsulam consanguineam Annæ; tunc videatur, in quoto gradu Anna sit consanguinea Vrsulae: si in primo vel secundo gradu, quia videlicet est filia, soror, aut consobrina, adest impedimentum affinitatis inter Iacobum & Annam. Sin verò Anna consanguinea sit Vrsulae in tertio vel vltiore gradu, non est impedimen-
tura

tum affinitatis, impediens matrimonium inter Iacobum & Annam.

C A P. VI.

Quotusque Sum. Pontifex dispensare possit in impedimentis consanguinitatis & affinitatis.

Naturali iure irritum est matrimonium, & consequenter indispensabile in primo consanguinitatis gradu lineæ rectæ. Nam omnes gentes liberaliter educatæ, à tali coniugio tanquam inhonesto ac turpi abhorrent, propterea quod proles naturali iure magnam reuerentiam ac submissionem debet parenti suo: per carnalem autem copulam æquaretur parenti, quasi vna caro cum ipso effecta, non sine debitæ reuerentiæ ac submissionis filialis iactura, vnde & inualidum est hoc matrimonium, eò quòd cum tale matrimonium turpe sit, colligitur Deum id prohibuisse. Et nemò potest se obligare ad actionem re ipsa illicitam & peccato obnoxiam: matrimonium autem est contractus, quo ius & potestas traditur copulæ carnalis: ergò si hæc in se turpis ac peccato obnoxia sit, matrimonium validum esse non potest. Quod autem matrimonium illicitè contractum ab obligato simplici voto castitatis tamen validum sit, causa est, quia copula inter tales personas per se turpis non est, sed tantum per accidens ratione voti. Id autem non obstat, quo minus se inuicem ex virtute iustitiæ obligare possint per realem matrimonij traditionem; quemadmodum hoc ipsum

M m m m 2 in aliis

in aliis contractibus euenit ; vt si promiserim alicui equum me donaturum, postea verò alteri non simpliciter promittam, sed re ipsa tradam, posteriori, ius ac dominium acquiratur, quia fortius ius habet per traditionem completum.

At verò copula inter primi gradus consanguineos semper turpitudinem in se habet, vnico casu excepto : vt proinde talis copulae promissio valida seu obligatoria esse non possit. In extrema tamen necessitate, si talis copulatio ad conseruandum genus humanum necessaria esset, cohonestaretur, qua (ratione excusat, qua ratione S. Ambrosius, filias Loth à crimine incestus, ratas nullum alium virum præter patrem ex incendio superesse. Gen. 19. Cum n ius reuerentiæ debitum parenti priuatum sit, meritò cedit publicæ necessitatis bono, ideoque Deus, in tali necessitate, sublatis scilicet omnibus aliis hominibus, ipso homine naturali dictante, facultatē coniugalis in eundi fœderis inter patrem & filiam concedere censeretur.

2 Probalius etiam est matrimonium in secundo gradu, vel vltiore gradu lineæ rectæ, iure naturali irritum esse ; puta, aui cum nepte sua, proau cum pronepte. Ratio est, quia nepotes non minus per se dependent ab auo, tanquam principio generationis suæ, quam à proprio parente : cum causa causæ sit etiam causa causati : consequenter nepotes auis suis non minorem reuerentiam (cui usum coniugalem aduersari diximus) naturali iure debent, quam proximis parentibus, quamobrè omnes benè institutæ gentes eiusmodi matrimonium tanquam scelestum abominantur.

Proba-

Probabilius quoque est, naturali iure irritum esse matrimonium in primo gradu consanguinitatis lineæ transversæ: videlicet, inter fratres & sorores: quia pleræque etiam gentestale matrimonium detestatæ sunt. Vnde Abraham *Gen. 12.* satis putavit suspicionem conjugij à se remotum iri apud Ægyptios, si diceretur, Sara eius soror esse. Nam inter fratres & sorores ob sanguinis conjunctionem est quidam naturalis pudor ac reuerentia, cui valde aduersatur actus conjugalis, turpitudinem alterius reuelans. Accedit, eos ab incunabulis simul habitantes, valde ad concubitum inflammandos fore, nisi conjugia sibi à naturæ auctore interdicta esse persuasum haberent: Dempto tamen casu necessitatis, si alij, præter fratres & sorores ad humani generis propagationem non superessent, vt in exordio mundi: Probabilis tamen est sententia eorum qui asserunt; Licet secundum ius naturæ indecens sit eiusmodi matrimonium, tamen non ita, vt eodem etiam iure irritum existat. Cum non à primordio humani generis talia connubia fierent, facile accidere potuit, vt eiusmodi consuetudo apud quasdam gentes, etiam propagata posteritate permaneret: Et credibile est, Deum talia matrimonia tanquam valida permisisse; nisi positiuo aliquo iure, propter naturalem indecentiam, irrita pronunciata essent sicuti de iudæorum Legibus constat *Levit. 18.* Ex qua probabili doctrina, inferunt Veracrux, Sanchez; si ex gentibus, quibus est consuetudo talia matrimonia in primo gradu lineæ transversæ celebrandi (vt de quibusdam in prouincia Peruana

refertur) ad fidem Catholicam conuertantur, non esse à tali conjugio separandos. Consultius tamen est in hac re admodum graui Sum. Pótificem consulere.

4 Matrimonium in secundo gradu consanguinitatis lineæ transuersæ, indecens quidem esse videtur, si passim sine urgente necessitate instituat, (eoque turpe plerunque sit cum cognata matrimonium contrahere propter reuerentiã naturalem ipsi debitam, vt colligitur ex Levit. 18.) sed non ita, vt etiã iuri naturali irritum existat, aut ob rationabilem causam præsertim accedente publica authoritate, cohonestari non possit, quandoquidem ex eiusmodi matrimonio nati sunt Moses & Aaron, *Exod.* 6. Et Abram duxit Saram filiam fratris sui Aram. Præcepta Levitici erant iudicialia, nec contra ius naturæ; vnde etiam impedimenta matrimonij in secundo gradu affinitatis & consanguinitatis sola Ecclesiastica sanctione fundata sunt.

§ Probabilius est matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ rectæ esse iure naturæ irritum, puta inter vitricum & pro-vignam, socerum & nurum, focrum & generum, nouercam & pro-vignum (dempto casu necessitatis) prob. quia omnes gentes benè institutæ talia quoque matrimonia abominatæ sunt, & patet ex Apost. 1. Cor. 5. *Audietur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Confirm ex Levit. 20. *Qui supra vxorẽ siliam duxerit matrem eius, scelus operatus est; vivus ardebit cum eis.* Ratio, quia vir & mulier per coniunctionem carnalem fiunt veluti vna caro.

ro. Vnde sequitur quod parum ferè reuerentiam quam vir, patri suo, etiam vxor viri seu nurus socero exhibere debet, &c.

Ex copula fornicaria secundum ius naturæ aliqua affinitas (vt proinde indecens sit, secluso iure Ecclesiastico, concubinam patris sui ducere) sed non dirimens matrimonij, quare S. Pontifex in omni impedimento affinitatis ex copula fornicaria dispensare potest.

NB. Si ante susceptum Baptismum aliquis duxit filiam, matrem, vel sororem mulieris, quam fornicariè cognouerat; postea baptizatus separari non debet, si tale matrimonium secundum gentis suæ consuetudinem pro irrito censi non solet: quia secundum ius gentium, ac naturale oritur quidem affinitas ex copula illicita, sed non tam perfecta, sicuti ex copula conjugali; neque tanta, vt matrimonio impedimentum præstet, quominus validè & ob iustam causam etiam licitè contrahatur.

Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ 7 transversæ, licet indecens esse videatur gentium & naturali iure, (vt colligitur ex Levit, 18. Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitude fratris tui est: id est, quia vna caro cum fratre tuo est: ideoque propter reuerentiam erga fratrem indecense est copulari cum vxore eius) non ita tamen, vt etiam irritum existat: aut ex rationabili causa, præsertim publica accedente auctoritate, cohonestari non possit. Nam Jacob Patriarcha duas sorores duxit, Rachel & Lian, Gen, 29. imo postea Deuter, 15. præceptum fuit Israelitis,

M m m 4 si

si fratrum vnus sine liberis decessisset; vt alter relictam eius vxorem accipiat. Et Ecclesia etiam ob grauem causam dispensauit cum vitis principibus.

8 Summus Pontifex in omnibus gradibus consanguinitatis, vltra primum, & in omnibus omnino gradibus affinitatis transversæ lineæ dispensare potest. V.C. vt quis ducat defunctæ vxoris sororem, materteram vel consobrinam. Si autem affinitas ex copula fornicaria orta fuit, videtur dispensare posse, etiam in primo gradu lineæ rectæ, videlicet, vt quis ob causam vrgentem ducat filiam meretricis suæ.

Difficilior est dispensatio, si distantia graduum inæqualis sit; puta, si vir velit ducere filiam aui, aut proauis sui, vel mulier velit nubere filio aui, vel defuncti mariti sui.

10 Difficilius dispensare solet S. Pontifex, super impedimenti consanguinitatis, quam affinitatis. Ratio; quia maior sit coniunctio inter consanguineos, quam inter affines. Nam affinitas oritur ex eo, quo vir & mulier veluti vna caro per copulam efficiuntur, ideoque omnes consanguinei minus fiunt in eodem gradu affines alterius coniugum. Ex quo apparet, coniunctionem consanguinitatis esse priorem, magis per se, & tanquam mensuram affinitatis.

NB. Episcopus in casu necessitatis dispensare potest in impedimenti matrimonij contracti, si hæc conditiones concurrant. 1. vt defectus matrimonij dispensabilis sit. 2. vt defectus occultus sit, 3. vt matrimonium bona fide, saltem alterius coniugij

jugij contractum sit. 4. vt ad S. Pontificem facilis accessus non sit. At verò vt contrahatur matrimonium, cum impedimento dirimente, non videtur Episcopus dispensare posse, sicut dixi lib. 1. tract. 4. c. 22. n. 4.

C A P. VII.

De impedimento cognationis Legalis.

Legalit cognatio est propinquitat personarum **I** Lex adoptione proueniens Adoptio verò est extraneæ personæ in filium aut filiam, nepotem aut neptem legitima assumptio. Extranea hic dicitur, quæ non est ex descenditibus; siue alioquin sit adoptantis consanguinea, siue non. Legitima assumptio dicitur, quia legibus ciuilibus constituta & canonicis approbata est vt in legati adoptione, & inde orta cognatione, seruata sint conditiones, quæ iure ciuili præscribuntur: videlicet, vt adoptans sit masculus, sui iuris maior 25. annis, ad liberos gignendos naturaliter non impotens; vt persona extranea cum adoptatur præsens sit adoptandi & in adoptionem consentiens, denique vt saltem 18. annis minor sit suo adoptante, ideoque illum pro patre, spectata etiam ætatis ratione, habere possit: cum hæc liberorum adoptio ad similitudinem carnalium introducta sit.

Duplex est adoptio. Vna perfecta, in qua Principis rescripto, persona extranea sui iuris existens, in alterius veluti patriam, potestatem, familiamq; transfertur, vt instar legitimorum natorum esse

Mmm 5 inci-

incipiat. Alio nomine dicitur *Arrogatio*, quia in ea rogari solet adoptans, num velit adoptandū filiū legitimū fore; similiter & adoptatus, an id fieri consentiat. Altera est adoptio imperfecta seu simplex, per quam extranea persona in parentis sui potestate existens, ab alio in filium vel filiam adsciscitur, ut tamen naturalis patris vel aui potestate non egrediatur, neque patri adoptiuo ex testamento necessariō succedere debeat (sicuti arrogatus in quarta bonorum parte) sed tantum ius succedendi ab intestato habeat. Et talis imperfecta adoptio, impedimentum matrimonio non præstat. Ratio, quia impedimentum cognationis legalis introductum est ob similitudinem, quam filij adoptiui gerunt cum legitimè natis: eiusmodi autem filiationis similitudinem illi propriè non gerunt, quia ex imperfecta adoptione sunt: quandoquidem in familiam & potestatem patris adoptiui non adsciscuntur.

2 Adoptio legalis autem perfecta est matrimonij impedimendum dirimens, civili iure constitutum & canonico approbatum.

3 Estque triplex modus impedimendi proueniens ex adoptione legali. Primus in linea legali recta inter adoptantem & descendentes adoptati, si in eius potestate existant. Secundus in linea transversa inter adoptatum & legitimos natos ac nepotes adoptantis. Dico *natos legitimos*. Nam illegitimi non censentur esse in potestate patris sui, unde non oritur cum illis cognatio legalis, sicut neque cum emancipatis. Secundò, ut excludam liberos adoptiuos, qui fratres & sorores adoptiui, si ex di-

uer-

uersa familia sint , inter se contrahere nullo iure prohibentur. Tertius modus est per modum affinitatis inter adoptatum & vxorem adoptantis, inter adoptantem & vxorem adoptati. At verò inter adoptantem & filij adoptiui parentes nulla legalis cognatio interuenit.

Est porò discrimen inter dictas species siue modos cognationis legalis , quod prima & tertia etiam dissoluta adoptione per mortem adoptantis, vel emancipationem adoptati, matrimonium dirimat, non item secunda, sed quamdiu adoptatus in potestate adoptantis manet. Quare facilis est modus efficiendi, vt filius adoptatus cum filia adoptantis carnali contrahere possit, si eorum alteruter secundum formam ciuiliū legum emancipetur.

CAP. VIII.

De Impedimento cognationis spiritualis.

Cognatio spiritualis est propinquitas secundum iuris canonici dispositionem, orta ex administratione, vel susceptione sacramenti baptismi, vel confirmationis. Nam sicut per naturalem generationem homo formatur & nascitur, postea verò roboratur corporaliter: Ita per sacramentum baptismi ac formatur ac renascitur, & per sacramentum confirmationis roboratur spiritualiter: quamobrem etiam in spirituali regeneratione intelliguntur esse parentes spirituales, videlicet, qui sacramentum ministravit, & parrinus, quibus
cum

cum secundum Ecclesiasticam traditionem magna reuerentia debeat ita antiquitus in Ecclesia obseruatum fuit, vt hæc spiritualis cognatio, perinde ac carnalis impedimentum esset matrimonij dirimens.

1 Cognationis spiritualis matrimonium dirimentis olim tres species erant Paternitas inter baptizantem, confirmantem, & paternos ex vna parte & baptizatum, vel baptizatam ex altera parte; Compaternitas inter baptizantem confirmantem paternos ex vna & parentes baptizati vel confirmati ex altera parte, & transfundebatur vtraque cognatio à viro ad vxorem, ita vt si coniugatus aliquam personam baptizaret, vel patrinus esset, vxor eius similem cognationem cum eisdem personis, baptizato, vel confirmato scilicet, & parentibus contraheret. Denique fraternitas inter filios carnales baptizantis confirmantis, patrinorum ex vna, & ipsum baptizatum vel confirmatum ex altera parte. Sed iure nouo Trident: sublata fraternitate, reliquæ duæ in vigore manent, sed ad vxorẽ non transfunduntur. Vnde Titius hodie non prohibetur sui baptizantis vel confirmantis, aut patrini filiam, vel relictam vxorem ducere: sicut & pater Titij eandem relictam viduam iure nouo ducere potest.

2 Infidelis baptizans, etsi postea ad fidem conuertatur, & baptismum suscipiat, non contrahit cognationem spiritualem; ~~Etiam~~ quia infidelis, imò etiam Catechumenus Ecclesiasticis sanctionibus non obligatur: Tum quia fundamentum cognationis baptismus præteritus non amplius

ex-

existit. Quare licet post conuersionem & baptismum iam sit capacitas in subiecto, tamen non confurgit cognatio, quemadmodum neque relationes ad quorum similitudinem hæc spiritualis cognatio explicari debet, confurgere possunt, nisi existente eo, in quo fundantur.

Si homo fidelis filiū infidelis à sacro fonte suscipiat, & infidelis postea conuertatur ac baptizetur, oritur spiritualis compaternitas inter patrini & parentē prolis baptizatae: Ratio, quia secundum iuris dispositionem spiritualis cognatio immediatè quidem contrahitur tantum inter baptizatum & baptizantem, mediatè verò ac consequenter redundat (spectato iure antiquo) in carnales filios baptizantis, & iure etiam nouo in carnales parentes baptizati, cum primum illi huius cognationis capaces sunt, quæ ipsa causa est, quod longè difficilior, imò verò nunquam pontificia dispensatio fieri soleat in spirituali cognatione paternitatis.

Legatus, qui nomine alterius tenet infantem, verè patrinus non est, nec spiritualem cognationem contrahit, cum non suo sed alieno nomine teneat. Vnde non improbabiler loquitur Sa. Virum loco mulieris, & mulierem loco viri tenere posse, sed consuetudo locorum in hac re attendenda est.

Qui autē legatum seu procuratorem mittit ad suscipiendum infantem vel confirmandum videtur cognationem spiritualem contrahere quia is, cuius nomine alter è sacro fonte suscipit, verè patrinus est. Contraria tamen sententia Henriquetz &c: pro-

&c probabilis etiam est saltem propter auctoritatem DD. præsertim cum casu qualitercunque dubio, & in canonibus non satis expresso, circa matrimonij impedimenta non irrationabiliter in partem negatiuam inclinare liceat.

6. Si sponsus de futuro prolem ex sponsa susceptam baptizet propter necessitatem soluuntur sponsalia, ratione superuenientis cognationis spiritalis, & si baptizans nesciat suæ sponsæ prolem esse, quia nihilominus verè baptizans est, utpote habens intentionem Ecclesiæ conformem baptizandi hunc hominem, quicumque sit. Alia ratio est de patrino, licet enim sponsus scienter lauans è sacro fonte prolem sponsæ suæ, cum ea matrimonium ante dispensationem contrahere non possit, secus tamen est, si nesciat esse prolem sponsæ suæ, sed arbitretur, esse alium infantem. Ad hanc enim cognationem requiritur scientia & animus suscipiendi & spondendi pro eo homine, quem animo suo concipit. Vnde error circa personam efficit, ut verè patrinus non fiat.

7. Si maritus cogente necessitate proptiam prolem baptizet, vel ut patrinus suscipiat, nullum impedimentum contrahit, quia C. ad limina. 30. Q. 1. *Inculpabile iudicandum, ad quod necessitas impulit.* Nam impedimentum petendi debiti à sacris canonibus constitutum est in pœnam delicti, parens autem nihil delinquit, si in necessitate patrinus filij sui existat. Quod autem sponsus de futuro propter necessitatem baptizans prolem sponsæ suæ proprium impedimentum contrahat, non id statutum est in pœnam, sed solum censetur moralis inhabilitas

litas ad matrimonium, qualis inhabilitas etiam sine culpa contrahi potest.

Si parens sine necessitate prolem propriam baptizet, vel in bapismo, vel confirmatione teneat, grauiter & mortaliter peccat, quia seuerè id prohibetur; Sed non est certum, quod à petitione debiti propterea impeditus sit. Certum tamen est, si coniunx ex ignorantia iuris aut facti prolem coniugis baptizet; aut teneat, nullo petendi debiti impedimento affici; Cum enim prohibitio illa in solo Ecclesiastico iure fundata sit, ideò, quia eam ignorat, sicuti excusatur à culpa, ita & ab annexa pœna; Idem sentiendum de pœna priuationis debiti ob crimen incestus, qui fornicans cum coniuge alterius nescit prohibitum esse sub pœna priuationis debiti petendi.

Si sacerdos cum filia confessionis fornicetur, etsi nullam cognationem contrahat spiritualement, tamen videtur circumstantia in confessione manifestanda, sed contrarium asserunt Sa & Zedecusa.

C A P. IX.

De impedimento publicæ honestatis.

Impedimentum hoc prouenit ex quadam quasi affinitate cum consanguineis sponsi, canonico iure introductum ob publicam honestatem morum, vnde hodie intra primum duntaxat gradum (olim intra quartum) ac consanguineis sponsæ quamuis carnaliter non cognitæ nuptiæ celebrari validè non possunt ob publicam honestatem.

Si

- 2 Si sponsalia de futura ex quacunque causa irrita sint, V.C. quia cum consanguinea, moniali, ac contracta, nullum ex ijs impedimentum publicæ honestatis oritur.
- 3 Impedimentum honestatis, ex sponsalibus validis ortum, permanet, etiamsi illa postea solvantur quomodocunque. Quod si quis cum duabus consanguineis inter se, V.C. sororibus se successivè desponsauerit, prior ducenda est, non obstante posteriore desponsatione, quia posterior desponsatio irrita fuit à sponsalibus: Ergò non est equum fieri actionem veluti quòdam scilicet priora sponsalia vicissim irritari.
- 4 Ex sponsalibus conditionis, pendente conditione non oritur impedimentum V.C. si Sempronius cum Titia sponsalia contraxit sub conditione pendente in futurum, ac postea Caiæ ante euentum conditionis, quem expectare debuerat, absolute promisit, nec ex primis, nec ex secundis sponsalibus impedimentum honestatis contrahitur. Quod si verò ponamus Sempronium Caiæ promittere matrimonium sub conditione expressa, vel tacita, si conditio priorum sponsaliorum non eueniat, tunc ea non eueniente purificantur posteriora sponsalia cum Caiæ, vt deinde valide quidem Sempronius possit ducere Titiam propter impedimentum honestatis.
- 5 Ex matrimonio rato & nondum confirmato etiam hodie oritur impedimentum publicæ honestatis vsque ad quartum gradum, etiamsi illud irritum fuerit ex quacunque causa, duabus exceptis, primò si irritum fuit ob defectum consensus.
- Secun-

Secundò si irritum fuit ob impedimentum publicæ honestatis.

Si quis ex duabus sororibus vnam absolutè sibi desponsauit in futurum, cum altera carnaliter deinde copuletur, neutram in vxorem ducere potest; non primam ob impedimentum affinitatis, neque secundam ob impedimentum publicæ honestatis.

C A P. X.

De impedimento Criminis.

MAchinatio mortis coniugi facta cum proposito alterius determinati matrimonij contrahendi, est impedimentum dirimens, nec refert, vtrum maritus, an vxor sit, cui mors machinatur, neque vtrum machinatio mortis physicè, an solum fiat moraliter per iussionem, consilium, necesse tamen est, ut mors executioni mandata sit, quia verba legis pœnalis cum effectu intelligenda sunt, ob solam ratificationem mortis non incurritur impedimentum criminis, quia id nullo iure expressum, unde edictum de matrimonio non contrahendo cum prohibitorium sit, ad eum casum extendi non debet.

Si vterque, qui post mortem coniugis matrimonium contrahere desiderant, ad eadem illius cooperatur, aliud nõ requiritur ad contrahendũ impedimentum, nisi vt mors sequatur; Sin verò alteruter homicidii tantum reus sit, requiritur etiam, vt adulterium interueniat, & vt vterque coniugi

Nnn

iugi

iugi fuerit inuitiosus. Si enim puella, cum qua adulterium commisit, ignorauit omne coniugatum, nullum impedimentum contrahitur, tametsi puella coniugata sit, quia iura, quibus hoc impedimentum statuitur, faciunt mentionem adulterii. Quod si adulteri alio fine, quam ut inter se matrimonium contrahant, coniugem alterum tradant V. C. ne eos in adulterio deprehensos accusare possit, non sunt impediti, quominus postea nuptias inter se celebrent.

3 Si adulteri uiuente altero coniuge matrimonium contrahant, vel de contrahendo inter se spondeant, oritur inter ipsos impedimentum derimēs. Ratio, ne ob factam promissionem, & spem alterius matrimonii contrahendi capretur occasio alterius coniugis occidendi.

4 Requiritur tamen ad hoc impedimentum ex crimine adulterii cum promissione matrimonii plures conditiones. Primò, ut uidente eodem coniuge fides data, & adulterium commissum sit: Secundò ut ex utriusque parte adulterium formaliter committatur, id est, puella sciat esse coniugatum, & cum immissione seminis intra uas naturale, ut promissio matrimonii non fictè, sed seriò fiat, ut promissio seria ab altero accepta sit, cum alioquin non habeat rationem pacti, & requiratur promissio mutua. Denique ut promissio sit pura, autem mortem coniugis purificata; cum alioquin non sit simpliciter facta promissio; quippe adhuc suspensa: unde adulteri, si non absolute promittant inter se, sed solum sub tali forma: non ducam aliam, nisi te, contrahunt impedimen-

mentum, nam sensus est: si aliquam duxero, promitto me ducturum te, de qua re dixi supra p. 1. cap. 1.

Quo ad hoc impedimentum utriusque coniugis similis ratio est, quia disposito de vno correlativo, censetur etiam dispositum de altero si æqualis cõparationis sint & disparitatis nulla ratio appareat.

Si infidelis ope mulieris Christianæ maritum eius occiderit, ac ad fidem conuertatur, non potest mulierem illam in vxorem ducere. Nam mulier ob Ecclesiasticam constitutionem, impedita est eum tali viro contrahere. Ergo per accidens & consequenter ipse etiam vir cum muliere contrahere prohibetur.

Irrita sunt sponsalia, quæ, viuentem adhuc coniuge cum alia persona contrahuntur: Repugnant enim bonis moribus, quippe quibus occasio capi potest coniugis vitæ insidiandi, quæ simili ratione prohibitum est, ne beneficium Ecclesiasticum alicui permitti possit, antequam yacet.

CAP. XI

De impedimento impotentia.

Impotentia perpetua (non sterilitas) ad copulam perfectam naturali iure matrimonium subsequens dirimit: Ratio, quia contractus matrimonii essentialiter includit obligationem dandi inter se corpus ad copulam carnalem, *impossibilium autem nulla est obligatio*. Dixi perpetua impotentiam.

tia videlicet, quæ neque arte medica, neque con-
suetis exorcismis Ecclesiæ tolli potest, etsi possit
tollī cum periculo vitæ, impossibilis censetur cu-
ratio, similiter si per incantationem, quia quod
iure non possumus, id absolute non posse cense-
mur. Imò etsi per miraculum tolli possit, nihilo-
minus moraliter rem æstimando, impossibilis est
curatio: Sanatio per exorcismos etsi supernatura-
lis sit, non censetur tamen miraculosa.

NB. Etsi mulier per periculosam incisionem
possit curari, irritum tamen est matrimonium.

2 Si mulier, quæ cum perpetua impotentia con-
traxit, postea per miraculum sanetur, nihilominus
irritum matrimonium censi debet, neque con-
ualefcit, nisi vir novo edito consensu accipere illam
decernat.

3 Eunuchi & Spadones, qui utroque teste carent
ad matrimonium contrahendum inhabiles sunt,
quia vero semine destituti sunt. Verum si quis
post matrimonium contractum eunuchus fa-
ctus sit, copulam imperfectam, ac missionem non
veri seminis exercere non prohibetur, quia licet
tales matrimonium contrahere nequeant, con-
tracto tamen uti eis licet, quatenus id fieri po-
test.

Dixi autem in assertione per matrimonium
subsequens; Nam quod semel ratum fuit, licet
nunquam consummatum matrimonium, nulla
superueniente impotentia dirimitur.

In dubio, utrum impotentia antecesserit ma-
trimonium, præsumendum est, quod antecesserit,
si copula nunquam haberi potuit, & nullis in-
diciis

dicis ostendi queat ; quo tempore contracta sit
impotentia.

Si impotentia post nuptias superuenit , matri- 4
monium non dirimit , quare oscula , tactus ad o-
stendendum affectum conjugalem conceduntur,
modo absit periculum pollutionis, quin etiam ad
copulam conari ipsis licet, quamdiu spes proba-
bilis superest ipsam aliquando perficiendi, licet
præter intentionem pollutio contingat ; Sin verò
desperatum sit , abstinere tenentur ob pollutio-
nem euitandam.

In dubio vtrum impotentia perpetua sit ad ex- 5
periendum triennij spacium canonico iure con-
ceditur, Elapso triennio, & nulla secuta emenda-
tione, autoritate Ecclesiæ ad vitandum scanda-
lum separandi sunt & potens ad alias nuptias
transire potest, vel vterque, si vtrumque erga alias
personas potentem esse ostendi vel præsumi
possit.

Quod si verò in tali separatione, & noui matri-
monij permissione , error commissus postea de-
prehendatur, quia coniuges ad inuicem potentes
erant, ideoque matrimonium validum exitebat,
tum posterius putatitium dissolui debet, & prius
redintegrari. Præterquam quod coniunx inno-
cens fornicarii coniugis, qui cum absolutè inno-
cens iudicatus esset, alteri se non sine scelere co-
pulauit, cohabitationem & congressum iure re-
spuere possit.

Constitutus in mortis periculo matrimonium 6
contrahere potest, si potentia generandi vi morbi
secundum se destructa non sit. Ratio, quia vt po-

Nnnn 3 nimus

nimus infirmus morti propinquus habet potestatem actus coniugalis exercendi, licet per accidens impeditam, quominus ob morbi vehementiam in actum deduci possit. Et morti vicinus potest iure matrimonium spirituale per professionem religionis, Ergò & carnale. Deinde praxis Ecclesiae id ostendit secundum quam morituros interdum adducimus, ut concubinas, quibus diu adhaeserunt, in uxores accipiant.

NB. Propositum, actus coniugalis exercendi ad matrimonium non requiritur, ut patet in matrimonio beatissimae virginis Mariae.

7 Si potentia generandi vi morbi, aut senio simpliciter destructa sit, censetur impotentia perpetua matrimonium dirimens.

C A P. XII.

De impedimento aetatis.

Masculus ante annum expletum decimum quartum: puella ante duodecimum canonico iure inhabiles sunt ad matrimonium, nisi ob urgentissimam causam dispensatio fiat: Ratio, quod Ecclesia pro incoueniente habeat, ut matrimonium contrahatur ab ijs, qui nondum pubertatem & potentiam generandi assecuti sunt, pubertas autem ea plerumque aetate quam diximus utriusque sexui contingit; Ergò ea aetate, & non ante concedere matrimonium possunt, seclusa tamen lege Ecclesiastica spectato iure naturae impubes, si rationis usum assecuti sunt, matrimonium validè

validè contrahunt, cum impotentia rerum non sit perpetua. Et pontifex in his impedimentis dispensare potest, quamvis non facilè soleat. Quod si verò certis indicijs constet, puerum aut puellam ante dictam ætatem carnalis copulæ potentiam affectos fuisse à matrimonio repellèd non sunt, cum in eis malitia ætatem suppleat. Sicut S. Gregorius narrat, quod puer nouem annorum nutricem suam imprægnauit.

Si post legitimam ætatem masculus vel fæmina nondum pubertatem consecuti sunt, validè quidem matrimonium contrahere censentur, sed expectandum est tempus perfectæ ætatis in puero annus decimus octauus, in puellis annus decimus quarrus, ut experiri liceat, num verè potentes sint.

Si masculus, vel fæmina ante ætatem pubertatis legitimam in carnis delicto deprehendantur præsumptio esse solet, quod delictum non perfecterint, si tamen certis indicijs constet quod malitia & coeundi potentia, ætatem suppleat, puniri poterit, tamen melius, quam si pœna ordinaria.

C A P. XIII.

De impedimento raptus.

Raptus puellæ committitur, si ea de loco in locum cum causa libidinis exercendæ, vel matrimonij contrahendi, per vim iniustam abducatur, quod crimen morte punitur, si fuerit honesta mulier:

Duplex est species raptus, vel vis iniusta infer-

Nann 4 tur

tur puellæ, vel parentibus aut tutoribus in quorum potestate puella est, licet consentiant in raptum & hic non est propriè raptus, quia raptus violentiam continet.

3 Si puella volens ex domo patris, vel tutoris nescientis, aut si antecedente tractatu matrimonij vel sponsaliorum abducatur puella, non est propriè raptus, neque impedimentum matrimonij.

4 Inter raptorem & raptam, quamdiu in potestate raptoris est, matrimonium aut sponsalia valide non contrahuntur, quod si rapta à raptore separata etiam in loco tuto ac libero constituta illum in virum habere consenserit, tunc eam raptor in uxorem ducere potest, sed raptor & omnes consilium præbentes, ipso iure excommunicati sunt.

5 Probabile est impedimentum raptoris locum duntaxat habere, si vis iniusta puellæ inferatur ad matrimonium cum ea contrahendum.

C A P. XIV.

De impedimento ex Cultus seu Religionis disparitate.

1 **M**atrimonium hominis baptizati cum non baptizato etiam catechumeno Ecclesiastico iure irritum est. Ita colligitur ex C. 241.

2 Matrimonium hominis catholici cum hæretico utpote baptizato validum quidem est propter veram rationem sacramenti, sed plerumque mortaliter illicitum, ut patet ex Concilio Chalcedonensi: can. 14. sed limita primò nisi hæreticus promittat, se post nuptias fidem catholicam suscepturum, & cau-

causa subsit, cur nuptiæ abtolutioni ab hæresi an-
teponantur. Consuetudo etiam in Germania ob-
tinuit, maximè in ijs partibus, quibus catholici
mixti cum hæreticis communi iure viuunt, vt cõ-
nubia inter se inire possint si coniunx catholicus
sine periculo peruersionis liberè persistere audet
in fide orthodoxa, quæ limitatio admitti potest si
in alio casu morali euidentia constet, nullum esse
periculum scandali, peruersionis, aliorumque in-
commodorum, quæ cum tali matrimonio ple-
rumque iuncta sunt. In dubio verò, vtrum eius-
modi mala sequi possint, ad summum pötificem,
vel etiam Episcopum in Germania pertinebit rem
examinare, & contrahendi matrimonii licentiam
dare.

Impium, & irritum est pactum additum matri-
monio Catholici cum hæretica, vt liberorum alii
matrem hæreticam sequantur. Quandoquidem
ad vtrumque pertinet cura, liberos suos omnes
in fide, ac religione verâ educandi.

Si impedimentū dirimens matrimoniū notoriū 4
est, vel in notitiam Ecclesiæ venturū, eo sublato, o-
porteret parochum, & testes iterum adhibere ad
validum matrimonium, idem quoque dicendum,
tametsi solus Parochus, vel testes requisiti impe-
dimentum extra confessionem cognitum habue-
rint: quia non poterant talibus auctoritatem vel
testimonium matrimonio præbere, quod scie-
bant esse nullum. Quod si verò impedimen-
tum omnino occultum sit, necesse non est paro-
chum & testes iterum adhibere, sed ipsi coniuges
prioris impedimenti conscii inter se per consen-

sum, verbis vel facto declaratum matrimonium validum efficere possunt: Cum enim ratio, quæ mouit Concil. Trident. ad cassanda matrimonia clandestina, vt impedirentur graui peccata, & in commoda ex iis oriri solita, in dicto casu penitus cessent; Quin potius è contrario incommoda & scandala non exigua sequerentur, si matrimonia, quæ publicè pro validis habebantur, iterum coram parochis, & testibus celebrare oporteret: merito colligimus Trid: Decreto, quatenus tum prohibitorium, tum cassatorium est matrimonii clandestini casum illum, quo matrimonium occultum reuelari debet, nequaquam comprehendendi.

§ Matrimonium irritum reddi validum potest, quocumque coniugum consensu verbis aut factis declarato, modo eius impedimentum cognitum habeant.

C A P. XV.

De impedimentis non dirimentibus.

Impedimenta, quibus matrimonium illicitum, non tamen irritum redditur, sunt primò interdictum Ecclesie siue inhibitio ordinarij ob iustam causam V.C. pendente lite de valore matrimonij; Secundò tempus feriarum videlicet ab aduentu Domini vsque in die Epiphaniæ & à feria quarta Cinerum vsque in octauum Paschatis inclusiuè, vt videre est in Trident: Concil: sess: 24. cap: 10. de reformatione matrimonij. Vbi notandum est: Non prohiberi ipsum matrimonij contractum præmissis etiam denunciationibus in dictis temporibus celebrari, si nuptialis benedictio & solemniss

tra=

graductio sponsæ cum signis lætitiæ &c. intermit-
tatur. Attendenda tamen est Ecclesiarum consue-
tudo, quæ apud nos est, vt parochus his tempori-
bus matrimonio, intermissa vel in aliud tempus
dilata benedictione non assistat, nisi necessitas vi-
geat, vt similes in periculo mortis constitutus vel
statim discessurus concubinam ducere velit eique
ad spiritualem salutem matrimonium impedit
videatur. Quamuis etiam hoc casu mos est, vt si
fieri possit ab ordinario licentia petatur. Tertium
locum tenet cognatio spiritualis contracta ex ca-
techismo baptizandi, ab eo scilicet, qui pro perso-
na baptizanda sacerdoti respondet: Contrahit e-
nim impedimentum, quo minus cum tali persona
matrimonium licitè contrahere possit, quamuis
ita contractum valeat, si verus patrinus, sed San-
chez probabiliter docet hoc impedimentum om-
nino sublatum esse per Trid. sessi 24 c. 2. de re-
formatione matrimonij. Quartum locum tenent
crimina quædam, ob quæ quasi pœnitentiæ loco
abstinentia à coniugio antiquis canonibus decre-
ta erat primò vxoricidium. Secundò presbyte-
rium. Tertiò matrimonium cum moniali scientes
initum; Quartò si quis propriam prolem de sacro
fonte suscepit in fraudem cõiugalis vsus. Quin-
tò qui ob peccatum publicam pœnitentiam per-
agere debuit. Sextò raptus sponsæ alienæ. Septi-
mò, incestus cum consanguineis coniugis aut
sponsæ adhuc viuentis. Veruntamen solus Cor-
duba, Navarra, Coninck testantur hæc impedi-
menta criminum per diuturnam consuetudinem
omnino sublata esse. Quintum locum tenent
sponsalia: ea enim legitime contracta nisi insta de
cau-

causa dissoluantur, impedimento sunt quominus licitè matrimonium cum alia contrahatur. Vltimum locum tenet votum simplex castitatis vel religionis amplectendæ, aut matrimonii in eundi: Nam cum tali voto illicitè, quamuis validè matrimonium contrahitur, sicut constat ex dictis hoc tract. ead. p. 4. c. 3. n. 6.

Deniquè memoriæ iuuandę causa pro impedimentis matrimonii dirimentibus hi versus retinendi sunt.

Error, Religio, triplex cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Raptus, Clandestina fides, expers coeundi,
Ætas, affinis, solunt connubia cuncta.

Pro impedimentis verò non dirimentibus iste versus.

Interdico dies, Crimen, sponsalia, votum.

Atquè hic finis est totius Compendii ad gloriã Dei optinendam, quo volente & adiuuante cępi ac finiui. Ipsi sit sempiterna laus & gratiarum Actio. Amen.

F I N I S.

Informationem pro Parochis, quomodo se gerere debeant cum sponsalia contrahentibus vide lib. 5. tract. 10. parte 2. c. 4. de matrimonio clandestino, numero

10. 3.